

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра економіки та підприємництва імені професора І.М.Брюховецького

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь - «Магістр»

**на тему: ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ ТА
ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЇЇ РОЗВИТКУ**

Виконала: студентка спеціальності
_____ 076 «Підприємництво торгівля біржова діяльність» _____

Близнюк Аліна

Керівник: **Єфанов Володимир Анатолійович**

доцент кафедри економіки та підприємництва

Рецензент: _____
посада, місце роботи

Суми – 2023

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	Економіки і менеджменту
Кафедра	Публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь	«Магістр»
Спеціальність	076 «Підприємництво торгівля біржова діяльність»

Затверджую:

Завідувач кафедри _____

« ____ » « ____ » 20 ____ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ Близнюк Аліни Андріївни

1.Тема роботи: Ефективність підприємницької діяльності фірми та обґрунтування стратегії її розвитку

2. База практичного дослідження: ПСП «Зеленівське» Лебединського району, Сумської області.

керівник роботи Єфанов Володимир Анатолійович к.е.н., доцент

затверджена наказом по університету від « ____ » _____ 20 ____ р.

3. Строк подання студентом закінченої роботи « ____ » _____ 2023 року

4. Вихідні дані до роботи:

праці вітчизняних та зарубіжних дослідників у галузі управління підприємницької діяльності, систем аналізу та оцінки ефективності підприємницької діяльності, управління розвитком підприємств цієї сфери; офіційні видання Верховної Ради України та органів виконавчої влади; статистичні дані Державної служби статистики України, міжнародних економічних організацій, дані фінансової та статистичної звітності бази дослідження; довідникова інформація з офіційних збірників та інтернет - видань; власні наукові публікації студентки за темою дослідження.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

уточнити та доповнити понятійний апарат дослідження, вивчити та систематизувати особливості підприємницької діяльності, визначити адекватний метод її аналізу; вивчити організаційні засади аналізу ефективності підприємницької діяльності, виявити основні тенденції його вдосконалення та запропонувати систему його організації та проведення, адаптовану для сільськогосподарського підприємства; провести аналіз ефективності підприємницької діяльності ПСП «Зеленівське»; сформулювати модель управління ефективністю підприємницької діяльності, яка дозволяє використовувати ефекти системної взаємодії елементів інноваційної діяльності для підвищення її результативності.

6. Дата видачі завдання: « ____ » _____ 20 ____ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту(роботи)	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1	Визначення об'єкту, предмету дослідження, формулювання мети та задач кваліфікаційної роботи, складання плану-графіку виконання роботи	жовтень-листопад 2022	виконано
2	Підбір та вивчення літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2022 – 1 квітня 2023	виконано
3	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	травень-липень 2023	виконано
4	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	серпень-жовтень 2023	виконано
5	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	жовтень-листопад 2023	виконано
6	Перевірка на автентичність, опрацювання зауважень керівника	15 листопада 2023	виконано
7	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	19 листопада 2023	виконано
8	Рецензування кваліфікаційної роботи	Листопад 2023	виконано
9	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	22 листопада 2023	виконано
10	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	9 грудня 2023	виконано
11	Захист кваліфікаційної роботи	18 грудня 2023	виконано

Студент

(підпис)

Близнюк А.А.

Керівник роботи

(підпис)

Єфанов В.А.

Перевірку на автентичність проведено.

Баранік Н.М.

Дипломна робота допущена до захисту

(підпис)

Лишенко М.О.

АНОТАЦІЯ

Близнюк А. Ефективність підприємницької діяльності фірми та обґрунтування стратегії її розвитку.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 076 «Підприємництво торгівля біржова діяльність », СНАУ, Суми-2023 р. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню та аналізу теоретичних аспектів ефективності підприємницької діяльності, а також шляхів її розвитку, розглядаючи ПСП "Зеленівське" як основний об'єкт аналізу. У вступі роботи визначено актуальність теми, а також сформульовано мету та завдання дослідження. У кваліфікаційній роботі детально розглянуто теоретичні аспекти ефективності підприємницької діяльності, включаючи концептуальні підходи та стратегічне планування її розвитку. У роботі було вивчено організаційно-економічну характеристику ПСП "Зеленівське" яка передбачала аналіз основних аспектів функціонування підприємства: структура власності, організаційна структура, підрозділи, основні види діяльності, обсяги виробництва, динаміка розвитку, позиціонування на ринку, а також основні фактори, які впливають на його діяльність, такі як ринкові умови, конкуренція, рівень технологічності, структура товарів або послуг, що виробляються, та інші важливі аспекти, що визначають загальну економічну діяльність підприємства. Аналіз фінансової стійкості ПСП "Зеленівське" включав дослідження фінансового здоров'я підприємства за допомогою ключових показників та показників фінансової діяльності. Були проаналізовані такі аспекти, як загальний фінансовий стан підприємства, його платоспроможність, ліквідність та рентабельність. Оцінювалася структура активів і зобов'язань, рівень задіяння власних і позикових коштів, аналізувалася динаміка змін у фінансовому стані протягом років. При оцінці ефективності використання трудових ресурсів ПСП "Зеленівське", проводився аналіз продуктивності праці та ефективності використання робочої сили. Досліджувалися показники, які вказували на продуктивність робочої сили в контексті витрат на оплату праці та результативність використання робочого часу,

включаючи аналіз показників валового та чистого доходу на одного працівника, рівень автоматизації трудових процесів тощо. Далі виходячи з проведеного дослідження надаються у роботі конкретні пропозиції та рекомендації для вдосконалення ефективності підприємства. Зокрема, визначається фінансова стратегія підприємства як фактор ефективної інноваційної діяльності, розробляються програми організаційно-економічних заходів для підвищення ефективності персоналу, а також планується прибуток при збільшенні попиту на продукцію. В підсумку наводяться основні висновки, що впливають з проведеного дослідження, та обґрунтовуються рекомендації щодо підвищення ефективності підприємства "Зеленівське". Робота має практичне значення для управління підприємствами у сучасних умовах та може стати основою для подальших досліджень у цій галузі.

Ключові слова: ефективність, підприємницька діяльність, стратегія, розвиток.

SUMMARY

Blyznyuk A. Effectiveness of the entrepreneurial activity of the firm and justification of its development strategy.

Qualification work on specialty 281 "Entrepreneurship, trade, stock market activity", SNAU, Sumy-2023 - Manuscript.

The qualification work is dedicated to the study and analysis of theoretical aspects of the effectiveness of entrepreneurial activity, as well as ways of its development, considering PSP "Zelenivske" as the main object of analysis. The introduction of the work defines the relevance of the topic, as well as formulates the goal and task of the research. The qualification work examines in detail the theoretical aspects of the effectiveness of entrepreneurial activity, including conceptual approaches and strategic planning of its development. The work studied the organizational and

economic characteristics of the "Zelenivske" PSP, which included the analysis of the main aspects of the enterprise's functioning: ownership structure, organizational structure, divisions, main types of activities, production volumes, development dynamics, market positioning, as well as the main factors affecting its activities, such as market conditions, competition, the level of technology, the structure of goods or services produced, and other important aspects that determine the general economic activity of the enterprise. Analysis of the financial stability of "Zelenivske" PSP included a study of the financial health of the enterprise using key indicators and indicators of financial activity. Such aspects as the general financial condition of the enterprise, its solvency, liquidity and profitability were analyzed. The structure of assets and liabilities, the level of use of own and borrowed funds, the dynamics of changes in the financial condition over the years were analyzed. When evaluating the effectiveness of the use of labor resources of "Zelenivske" PSP, an analysis of labor productivity and the effectiveness of the use of labor was carried out. The indicators that indicated the productivity of the labor force in the context of labor costs and the effectiveness of the use of working time were studied, including the analysis of indicators of gross and net income per employee, the level of automation of labor processes, etc. Further, based on the conducted research, specific proposals and recommendations for improving the efficiency of the enterprise are provided in the work. In particular, the financial strategy of the enterprise is determined as a factor of effective innovative activity, programs of organizational and economic measures are developed to increase the efficiency of personnel, and profit is planned in the event of an increase in demand for products. In the end, the main conclusions resulting from the conducted research are presented, and recommendations for increasing efficiency of "Zelenivske" enterprise. The work is of practical importance for the management of enterprises in modern conditions and can become the basis for further research in this field.

Keywords: efficiency, entrepreneurial activity, strategy, development.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ РОЗВИТКУ

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ РОЗВИТКУ ПСП «ЗЕЛЕНІВСЬКЕ»

2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика ПСП «Зеленівське»

2.2 Аналіз системи показників фінансової стійкості ПСП «Зеленівське»

2.3 Оцінка ефективності використання трудових ресурсів

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСП «ЗЕЛЕНІВСЬКЕ»

3.1 Розробка фінансової стратегії підприємства як чинник його ефективної інноваційної діяльності у ПСП «Зеленівське»

3.2 Програма організаційно-економічних заходів щодо підвищення ефективності використання персоналу .

3.3. Планування прибутку при збільшенні попиту на продукцію

ВИСНОВОК

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що підприємництво є невід'ємним елементом сучасної ринкової системи господарювання, без якого економіка та суспільство загалом не можуть нормально існувати та розвиватися.

Незалежні підприємці є найбільш численним шаром приватних власників і в силу своєї масовості відіграють значну роль не тільки в соціально-економічному, а й у політичному житті країни.

Підприємництво забезпечує зміцнення ринкових відносин, заснованих на демократії та приватній власності. За своїм економічним становищем та умовами життя приватні підприємці близькі до більшості населення і становлять основу середнього класу, що є гарантом соціальної та політичної стабільності суспільства.

Оцінка фінансових параметрів та показників ефективності діяльності підприємства серед проблем аналізу є однією з ключових, оскільки саме вони свідчать про економічне здоров'я компанії та сигналізують про проблеми, які здатні призвести до значних ускладнень і навіть до неплатоспроможності чи банкрутства.

Незважаючи на важливість проблеми та значну увагу до неї з боку наукової спільноти та практиків, у цій сфері залишається ще багато невирішених проблем. Так, досі немає методик інноваційного аналізу, адаптованого до умов та особливостей малих підприємств, підприємницька діяльність не розглядається малими підприємствами як самостійний об'єкт планування, аналізу та оцінки, немає єдиних підходів до формування сукупності показників аналізу та методів оцінки на малих підприємствах. Слід зазначити, що не розроблені ще й деякі напрямки аналізу, які мають важливе теоретичне та прикладне значення, наприклад, оцінка синергетичної взаємодії елементів підприємницької діяльності. Тому проблема вдосконалення ефективності підприємницької діяльності залишається актуальною.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Дослідженню методів аналізу підприємницької діяльності присвячено праці Є.Б. Абросимової, Р. Азоєва, А.А.Банчової, В.І. Бархатова, Р.М. Грант, А.І. Долгова, І.І. Дюкова, Н.В. Злобіна, Н.С. Ільїна, Л.М. Капустіної, Л. Куярова, А.В. Ладнова, А.В. Мартишева, М.В. Мельника, С.А. Орехова, М.П. Переверзева, Г.І. Просветова, В.М. Родіонова. Із зарубіжних авторів слід зазначити Д.Джонса, Ф. Котлера, Б.Гаррета, Д. Лайкера, А.А. Томпсона, Е. Чжан, А. Хостинга, Г. Хакена, М. Хучека та інших.

Питанням оцінки та аналізу діяльності суб'єктів господарювання присвятили свої роботи В.М. Аньшин, Ю.П. Анісімова, К.В. Балдін, О.В.Баженов, Н.А. Батуріна, Т.Б. Берднікова, С.В. Валдайцев, І.В. Гілязутдінова, В.М. Зінченко, Т.В. Котова, А.Ф. Наумов, Ю.В. Сьомкіна, Т.А. Туміна. У галузевому розрізі ці проблеми досліджували Г.М. Загідульїна, С.В. Кисельов, М.С. Комов, М.Г. Кошкарлова, Є.С. Петкун, С.К. Швець.

В одночас поряд з теоретико-методологічними та методичними розробками вчених, багато теоретичних та методичних питань аналізу та оцінки ефективності підприємницької діяльності на малих підприємствах залишаються невивченими та вимагають подальшої розробки. Це зумовило вибір теми, мету та завдання кваліфікаційної роботи, теоретичну та практичну її значимість.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є уточнення теоретичних положень аналізу ефективності підприємницької діяльності, а також формування інтегрованої моделі управління їх розвитком.

Досягнення мети кваліфікаційної роботи зумовило необхідність постановки та вирішення наступних завдань:

- уточнити та доповнити понятійний апарат дослідження, вивчити та систематизувати особливості підприємницької діяльності, визначити адекватний метод її аналізу;
- вивчити організаційні засади аналізу ефективності підприємницької діяльності, виявити основні тенденції його вдосконалення та запропонувати систему його організації та проведення, адаптовану для сільськогосподарського підприємства;

- провести аналіз ефективності підприємницької діяльності ПСП «Зеленівське»;
- сформулювати модель управління ефективністю підприємницької діяльності, яка дозволяє використовувати ефекти системної взаємодії елементів інноваційної діяльності для підвищення її результативності.

Об'єктом дослідження є ефективність підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є система аналізу та оцінки ефективності підприємницької діяльності.

Теоретичною та методологічною основою дослідження послужили праці вітчизняних та зарубіжних дослідників у галузі управління підприємницької діяльності, систем аналізу та оцінки ефективності підприємницької діяльності, управління розвитком підприємств цієї сфери. Крім того, в ході проведення дослідження використовувалися різні офіційні методичні посібники, публіковані органами управління.

Інформаційну базу дослідження склали офіційні видання Верховної Ради України та органів виконавчої влади, статистичні дані Державної служби статистики України, міжнародних економічних організацій, монографії, наукові публікації, Інтернет-ресурси, власні обстеження, фінансові та статистичні дані досліджуваного підприємства.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні та доповненні теоретичних та методичних положень щодо вдосконалення аналізу та оцінки ефективності підприємницької діяльності та розробки пропозицій щодо підвищення ефективності підприємницької діяльності на її основі.

До основних результатів, визначальних наукову новизну роботи, віднесемо уточнення змісту та принципів підприємницької діяльності, виявлення обмеження оцінки її результативності, що впливають на достовірність аналізу;

Теоретична значимість кваліфікаційної роботи полягає в уточненні та доповненні низки наукових понять, систематизації методичного інструментарію аналізу ефективності підприємницької діяльності у сфері підприємств малого бізнесу, обґрунтування теоретичних підходів до оцінки впливу достовірності

аналізу на активність суб'єктів господарювання у цій сфері, а також у розвитку теорії управління підприємницькою діяльністю у цій сфері.

Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає у можливості використання її результатів як методичних рекомендацій для вдосконалення системи управління ефективністю підприємницької діяльності на основі аналізу та оцінки діяльності на підприємствах, спрямованих на підвищення ефективності управлінських рішень, що приймаються.

Апробація результатів дослідження. Основні результати, викладені в кваліфікаційній дипломній роботі, доповідалися й обговорювалися на двох науково-практичних конференціях.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційної робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків, викладена на сторінках, включає таблиці та малюнки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ РОЗВИТКУ

Нині в монографічних і періодичних виданнях широке поширення набуло розуміння ефективності «підприємницької діяльності» як надзвичайно складної, багатопланової та багаторівневої економічної категорії, яку правомірно розглядати в різних аспектах.

Ефективність виробництва у найзагальнішому плані представляє собою вигідність створення та реалізації благ (товарів і послуг). Зміст ефективності може бути розкрито таким чином:

- результативність тієї чи іншої системи господарювання за умов використання обмежених ресурсів;
- інститут, певна система показників, що характеризують результативність функціонування підприємницьких структур;
- досягнення виробничої мети при використанні найменших витрат матеріальних і грошових коштів і т.д.
- концепція ефективності підприємницької діяльності.

Ефективність, як видається, виступає одним з визначальних понять результативності підприємницької діяльності, на основі якого можна з'ясувати найбільш раціональні шляхи використання обмежених ресурсів з метою отримання найкращих результатів функціонування господарюючих суб'єктів.

Ефективність, з одного боку, представляється як кінцевий результат від застосовуваних ресурсів. З іншого боку, ефективність можна охарактеризувати як ставлення результату від використаних ресурсів до їх витрат. Зводити ефективність до ефекту немає достатніх підстав, оскільки це різні поняття як у своєму змісту, і у процесі створення благ. Подібного роду різночитання можна виявити, використовуючи метод наукової абстракції. Практично ефект і ефективність, як видається, виступають як єдине ціле, що ілюструє взаємообумовленість і постійне вдосконалення кожної складової. «Ефективність

підвищується як при зростанні ефекту, так і при зменшенні витрат ресурсів, що використовуються для виробництва товару» [15].

Далі давайте спробуємо розкрити сутність і зміст ефективності підприємницької діяльності. За своїм змістом економічна ефективність підприємництва включає ряд структурних елементів, які взаємопов'язані і знаходяться у певній взаємозалежності один від одного. Така взаємодія елементів забезпечує в кінцевому рахунку зміну змісту та підвищення економічної ефективності підприємницької діяльності. Серед структурних елементів змісту економічної ефективності підприємництва доцільно виділити:

- Ефект, під яким розуміється сукупність ряду елементів, у тому числі: зростання обсягу виробництва, кількісний і якісний результат створеного продукту або наданої послуги; збільшення загального доходу. Ефект залежить від багатьох факторів, що знаходяться як усередині, так і поза ним. Більше того, ефект має різне значення як для власників, так і менеджерів, найманих працівників. Власникам найбільш значимо збільшення обсягів чистого прибутку, рентабельності власного капіталу, позитивна динаміка активів, збільшення вартості майна. Для менеджерів важливіше зростання обсягів продажів, підвищення рентабельності товарообігу та низки інших показників, від яких залежить величина оплати їх праці. Незважаючи на протиріччя інтересів власників і менеджерів, у ринковій системі базою визначення ефективності діяльності суб'єктів господарювання виступають кінцеві результати, як вираження інтересів власників засобів виробництва. В цьому сенсі ефективність діяльності суб'єкта в ринкових умовах пов'язана з раціональним використанням обмежених ресурсів та забезпеченням найбільшої продуктивності факторів виробництва і в кінцевому підсумку отриманням максимального прибутку. Виробничо-технічна, збутова і т.д. результативність функціонування підприємницьких структур підпорядкована отриманню кращих фінансових результатів, серед яких, в першу чергу, необхідно відзначити:

- Витрати - це комплексна складова, що включає наступні елементи: капітал, праця, земля, досягнення і технологія НТП, що впроваджуються у

виробництво, характеризують економічну складову ефективності підприємницької діяльності та впливають на її зміну;

- Фактори ефективності праці, капітало- і матеріаловіддача, рентабельність, відображені у зв'язках між елементами економічної ефективності підприємництва як єдиної системи, використання яких дозволяє розвивати, зберігати і вдосконалювати як структуру, так і її характеристики.

Здається можливим вважати, що відношення отриманого корисного ефекту від підприємницької діяльності до витрат за відтворення його ресурсів відбиває зміст економічної ефективності підприємницької діяльності. А з іншого боку, економічна ефективність підприємницьких структур може бути виражена комплексом економічних відносин, які виникають між господарюючими суб'єктами в процесі раціонального застосування обмежених економічних ресурсів при створенні додаткового обсягу благ у перерахунку кількості використаних ресурсів. Наслідком чого є найкраще задоволення потреб суспільства.

Сукупність економічних відносин, що виникають у процесі функціонування суб'єктів підприємництва, включає дві групи відносин:

– соціально-економічні відносини, сутність яких виявляється у відносинах власності. Суб'єкти підприємницької діяльності представлені власниками ресурсів: підприємець - капіталу, найманий робітник – робочої сили тощо;

– організаційно-економічні відносини виникають з приводу організації підприємницької діяльності, її стимулювання та зниження витрат з метою підвищення прибутку [8].

Ефективність підприємницької діяльності трактується так само, як взаємодія соціально-економічних відносин, що виникають між суб'єктами, та беруть участь у продуктивному використанні ресурсів. Ці відносини визначають насамперед соціально-економічний характер взаємодії елементів процесу виробництва, на основі якого формується технологічний спосіб поєднання праці і капіталу. На основі чого виникають організаційно-економічні відносини.

Зазначені типи поєднання праці та капіталу вирішальною мірою впливають на результативність їхнього використання.

Соціально-економічний характер поєднання факторів виробництва безпосередньо проявляється у відносинах власності. В умовах наявності приватної власності на засоби виробництва співіснує два суб'єкти власності: підприємець як власник капіталу та найманий працівник як власник своєї робочої сили та, як наслідок, власник своєї праці. При цьому власність на капітал і власність на працю роз'єднані. Найманий працівник як безпосередній виробник товарів та наданих послуг, володіючи своєю працею, не має власності на капітал. Основний формою реалізації власності виступає економічний інтерес, тобто присвоєння доходу від власності з метою задоволення потреб. Отже, у найманого працівника виникає економічний інтерес тільки в отриманні доходу від власності на працю у формі заробітної плати.

Результати функціонування суб'єктів підприємництва виражаються у певних ефектах, що оцінюються за допомогою вартості та натуральних показників.

Поняття ефективності відображає можливість отримання результату (або вже отриманий результат) за певних умов реалізації діяльності. Вона виділяє наступні принципи вимірювання ефективності:

- взаємозв'язок мети та кінцевого результату діяльності;
- Доступність використання декількох критеріїв оптимальності;
- у процесі цілепокладання доцільно віддавати перевагу цілям, що характеризує стійкість ринкових позицій підприємства, реалізуючи принципи маркетингу як ринкової концепції управління;
- взаємозв'язок із життєвим циклом продукції» [5].

Також ефективність відображає сукупність природних, економічних, науково-технічних, соціальних і політичних умов функціонування як продуктивних сил, так і виробничих відносин. Внаслідок чого ефективність виражає результативність функціонування засобів виробництва та робочої сили як у рамках народної економіки в цілому, так і окремих галузей, ланок виробництва.

Складність та багатогранність категорії ефективності поки що не дозволяє виявити один критерій для її вимірювання [17].

Для оцінки ефективності представляється доцільним використовувати систему показників.

За складом показників в економічній літературі існують різні думки. В узагальненому плані можна відзначити, що прийнято розрізняти загальні показники ефективності (прибуток і рентабельність) і приватні (раціональність використання окремих ресурсів - продуктивність праці, матеріаломісткість продукції, капіталомісткість продукції т.д.).

Для оцінки економічної ефективності підприємництва, доцільно використовувати систему показників, що відображають результативність різних аспектів фінансово-господарської діяльності суб'єкта на основі аналізу її структурних елементів» (табл. 1.1) [13].

Таблиця 1.1 - Структура економічної ефективності підприємницької діяльності

Економічна ефективність			
Виробнича	Фінансова	Комунікативна	Комерційна
	Визначення		
Відносна оцінка здатності об'єкта випускати максимально можливий обсяг продукції при заданих витратах	Оцінка рівня фінансової результативності основних видів діяльності організації	Відносна оцінка виходу організації на ринок	Відносна оцінка результату - маркетингової, збутової діяльності, асортиментної політики
Продуктивність праці, фондівіддача (фондоємність), матеріалівіддача (матеріаломісткість), оборотність оборотних коштів та ін.	Рентабельність активів, капіталу, продукції, продажів	Співвідношення доходів від реалізації товарів та витрат на позиціонування на ринку	Співвідношення доходів від реалізації товарів (робіт, послуг) та витрат на продаж, зокрема витрат на просування товару (робіт, послуг) на ринку

*Джерело: сформовано автором на основі [13]

Насправді вибір тієї чи іншої групи показників з метою оцінки ефективності підприємницької діяльності залежить від цілей суб'єктів аналізу (табл. 1.2) [3].

Таблиця 1.2 - Оцінка ефективності підприємницької діяльності для різних суб'єктів

Суб'єкти підприємницької діяльності	Напрями оцінки ефективності
Власники	Економічна ефективність
Менеджери	Економічна ефективність
Партнери	Комерційна, фінансова, комунікативна ефективність
Наймані працівники	Фінансова ефективність
Споживачі	Комунікативна, комерційна ефективність
Кредитори	Комерційна, фінансова ефективність
Податкові органи	Комерційна, фінансова ефективність
Держава	Бюджетна, соціальна ефективність

**Джерело: сформовано автором на основі [3]*

Підприємницька діяльність включає в себе ряд щодо самостійних аспектів: виробничий, фінансовий, комерційний, комунікативний. Кожен з них безпосередньо впливає на сукупний результат, визначаючи значною мірою ефективність всієї підприємницької системи. Ці окремі аспекти знаходять своє вираження у певних результатах, на основі яких розраховуються окремі показники, що характеризують ефективність діяльності підприємницьких структур.

Для виробничої підсистеми пропонуємо наступні показники: ефективність виробництва, яка розраховується за типом ресурсівіддачі; продуктивність праці; рентабельність; показник ефективності виробничих зв'язків; система показників, що відбиває ефективність управління виробництвом; показник ефективності управління кадрами; система показників, що характеризує ефективність використання виробничої та маркетингової інформації та ін. [12].

Ефективність діяльності комерційної підсистеми доцільно оцінювати за допомогою відносних характеристик, що відображають обсяг реалізації продукції та витрати на організацію її збуту та рух на ринок, а також показників, що характеризують узгодженість, взаємопов'язаність та взаємодоповнюваність різних елементів збутової мережі: показник ефективності різних каналів збуту, збутових систем, посередників; система показників, що відображає ефективність керування

збутовою мережею; показник надійності вибору посередників; система показників, що відображає ефективність використання збутової і маркетингової інформації; показники, що характеризують ступінь відповідності збутової мережі цілям та завданням маркетингу; тривалість періоду реалізації (співвідношення з витратами щодо організації збуту); показник, що характеризує відносну величину прибутку в загальному товарообігу» [14].

Оцінка ефективності функціонування фінансової підсистеми передбачає використання набору найважливіших показників та параметрів, поданих у фінансових звітах організації. Для характеристики фінансових результатів діяльності можна використати: доходи від основної діяльності; собівартість реалізованої продукції; чистий дохід без урахування частки у прибутках асоційованих компаній та ін. Порівнюючи ці показники з показниками витрат, можна сформулювати уявлення про ефективність фінансової діяльності [18].

Показниками ефективності комунікативної підсистеми (комунікації між виробником і споживачем) є: економічна та соціопсихологічна ефективність рекламної діяльності; ефективність стимулювання збуту; система показників, що характеризує роботу виставок та ярмарків; ефективність використання різноманітних засобів рекламного впливу; ефективність вивчення мотивацій; система показників, що відбиває інформаційні складові; ефективність використання засобів створення суспільної думки щодо підприємства та її продукції [7].

Підхід є, безумовно, правомірним і доцільним з точки зору аналізу функціонування окремих підсистем підприємницької діяльності, але набір показників слід уточнити в силу того, що така оцінка є надзвичайно складним і тривалим процесом. Багато запропонованих показників мають специфічний експертний вимір, що в цілому ускладнює процес отримання об'єктивних оцінок.

Існують такі етапи оцінки економічної ефективності:

- відбір показників загальної ефективності діяльності комерційної організації, на підставі яких здійснюватиметься її оцінка;

- Виявлення підрозділів комерційних організацій, що впливають на її ефективність;
- Визначення факторів та показників ефективності діяльності окремих підрозділів;
- Розрахунок показників для оцінки ефективності окремих підрозділів звітного періоду;
- Розрахунок гнучкого інтегрального показника оцінки ефективності підприємницької діяльності звітного періоду;
- Формування бази даних про значення показників ефективності діяльності окремих підрозділів і в цілому комерційної організації;
- Оцінка ефективності підприємницької діяльності у звітному періоді [6].

Характеристиками економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання є:

- Узагальнюючі показники: «темпи зростання виробництва продукції; Виробництво продукції на 1 грн. витрат, відносна економія, загальна рентабельність, зниження витрат за 1 грн. товарної продукції;
- Показники ефективності використання праці: темпи зростання продуктивності праці, частка приросту продукції в результаті підвищення продуктивності праці, економія живої праці річної кількості працівників, відношення приросту заробітної плати до приросту продуктивності праці;
- Показники ефективності використання основних засобів: фондівіддача, виробництво товарної продукції на 1 грн.;
- Показники ефективності використання матеріальних ресурсів: матеріальні витрати (без амортизації) на 1 грн. товарної продукції; Витрата найважливіших видів матеріальних ресурсів у натуральному вираженні на 1 грн. товарної продукції;
- Показники ефективності нової техніки: зростання продуктивності праці, зниження собівартості продукції, відносна економія матеріальних ресурсів, економічний ефект у результаті впровадження нової техніки;

- Показники ефективності капітальних вкладень: питомі капіталовкладення, термін окупності капітальних вкладень»[9].

Отже, ефективність підприємницької діяльності необхідно аналізувати як на мікрорівні (у рамках конкретних підприємницьких структур), так і на мезорівні (в рамках галузі або регіону) і на макрорівні (в рамках усієї національної економіки). Причому всі три рівні ефективності взаємопов'язані і взаємозумовлені. У кожному разі їх результатом функціонування суб'єктів господарювання має бути зростання добробуту населення.

Таким чином, необхідно відзначити, що в сучасній науковій літературі поки не існує єдиного загальноприйнятого підходу до визначення ефективності підприємницької діяльності. На нашу думку, система показників ефективності підприємницької діяльності повинна відображати:

По-перше, доцільно розглядати як економічні, і соціальні аспекти ефективності підприємництва. Оскільки якщо не враховуватимуться інтереси та потреби суспільства, то суб'єкти господарювання не зможуть отримувати прибуток.

По-друге, у межах економічної ефективності слід аналізувати виробничу, комунікативну, фінансову та комерційну ефективність, оскільки підприємницька діяльність має різноплановий характер і в ній існують різні економічні інтереси суб'єктів.

По-третє, кожному підвиду ефективності відповідає свій набір показників.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ РОЗВИТКУ ПСП «ЗЕЛЕНІВСЬКЕ»

2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика ПСП «Зеленівське»

ПСП "Зеленівське" зареєстроване 31.10.2003 року за юридичною адресою Чернігівська обл., Бахмацький район, село Зеленівка, вулиця Центральна, буд. 81.

Керівником організації є Примак Володимир Олександрович.

Діяльність підприємства вирощування зернових та технічних культур.

Метою створення підприємства є об'єднання економічних інтересів фінансових і інтелектуальних ресурсів засновників для забезпечення господарської діяльності, спрямованої на реалізацію на основі отриманого прибутку, соціальних і економічних інтересів засновників і трудового колективу суспільства.

ПСП "Зеленівське" є самостійним господарюючим суб'єктом, має права юридичної особи, володіє відокремленим майном, від свого імені набуває майнові та особисті немайнові права, вступає в зобов'язання, орендує майно та землю, відчужує майно і землю, здійснює виробничу, комерційну, посередницьку та іншу господарську діяльність, що не суперечить чинному законодавству з метою отримання прибутку.

Метою діяльності (відповідно до його Статуту) є виробництво товарної сільськогосподарської продукції, її переробка і реалізація, інші види господарської діяльності для задоволення потреб підприємства, його засновника та отримання прибутку на основі раціонального використання землі, інших природних ресурсів і виробничо-ресурсного потенціалу.

Основним видом діяльності досліджуваного підприємства є 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Розглянемо напрямки спеціалізації підприємства, виходячи зі структури товарної продукції, що виробляється ним, дані по якій наведені в табл.2.1.

Таблиця 2.1 - Обсяг і структура товарної продукції

Назва галузі та видів продукції	2020 р.		2021 р.		2022 р.		В середньому за 2020-2022 роки	
	Дохід (виручка від реалізації) тис. грн.	питома вага, %	Дохід (виручка від реалізації) тис. грн.	питома вага, %	Дохід (виручка від реалізації) тис. грн.	питома вага, %	Дохід (виручка від реалізації) тис. грн.	питома вага, %
Зернові і зернобобові	12515,80	60,15	15802,20	67,99	16000,99	62,82	14773,00	63,75
пшениця	1374,71	6,61	2880,55	12,39	4150,88	16,30	2802,05	12,09
кукурудза на зерно	10407,60	50,02	11178,27	48,10	11797,48	46,32	11127,78	48,02
ячмінь	733,57	3,53	625,40	2,69	52,63	0,21	470,53	2,03
Соняшник	5555,99	26,70	6646,21	28,60	9470,75	37,18	7224,32	31,18
Ріпак	2734,20	13,14	1910,80	8,22	0,00	0,00	1548,33	6,68
Всього по підприємству та послуги	20806,07	100,00	23241,23	100,00	25471,74	100,00	23173,01	100,00

*Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»

З даних таблиці 2.1 можна констатувати, що найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції, в нашому випадку рослинництва, так як продукція тваринництва не виробляється на даному підприємстві, в середньому за три роки займає продукція зернових та зернобобових – 63,75%. Значно менша частина припадає на соняшник 31,18% відповідно. Виходячи з цього можна стверджувати, що підприємство має зернову спеціалізацію з добре вираженим вирощуванням соняшника. Враховуючи те, що питома вага основного виду продукції в загальній структурі рослинництва складає 63,75%, можна констатувати, що господарство має високий рівень спеціалізації. Низьку частку в структурі товарної продукції в цілому по підприємству за 2022 рік займає реалізація ячменю в рослинництві – 2,03%. Виручка від реалізації зернових та соняшника збільшилась на 3485,19 тис. грн., та 3914,76 тис.грн. відповідно. Однак відбулося скорочення виручки від реалізації ячменю на 680,94 тис.грн. Підприємство припинило вирощування ріпаку тому відбулося скорочення виручки від реалізації ріпаку на 2734,20 тис.грн

Необхідно відмітити, що протягом аналізованого періоду основні та допоміжні галузі розміщені не раціонально, оскільки підприємство не займається

виробництвом продукції тваринництва, відповідно до цього побічна продукція рослинництва не використовується в якості кормової бази для галузі тваринництва, а продукція від переробки тваринництва – в якості органічних добрив для галузі рослинництва. Таким чином, слід зазначити, що спеціалізація, яка фактично склалася в підприємстві відповідає запланованій та природно – кліматичним умовам розвитку зони лісостепу, оскільки є сприятливі умови для виробництва основних видів продукції. Тому спеціалізацію можна вважати обґрунтованою.

Земля є тією основою сільського господарства, в якій відбувається переплетення економічних процесів виробництва і відтворення з природними. На відміну від інших засобів виробництва, які в міру використання зношуються, приходять у ветхість і, врешті-решт, виходять з ладу, земля при раціональному її використанні постійно поліпшується, набуває нових якостей, підвищує свою родючість. Багаторазове використання однієї й тієї ж ділянки допустимо тому, що родючі ґрунти при правильній дії на неї людини може, прогресивно зростати. Важливо управляти родючістю і володіти ключем до досягнення високих і стійких урожаїв усіх культур, до підвищення продуктивності землі. Отже розглянемо склад та структуру земельних угідь підприємства в наступній таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Склад і структура земельних угідь

№ п/п	Категорії працівників	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		га	%	га	%	га	%	натур. один.	%
1.	Сільськогосподарські угіддя – всього з них:	751,64	100,0	751,64	100,0	751,64	100,0	0,00	100,00
	- рілля	605,81	80,60	605,81	80,60	605,81	80,60	0,00	100,00
2.	Інші угіддя	145,83	19,40	145,83	19,40	145,83	19,40	0,00	100,00
3.	Загальна земельна площа	751,64	100,0	751,64	100,0	751,64	100,0	0,00	100,00

*Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»

Протягом 2020-2022 р.р. в загальній площі угідь не спостерігаються зміни у структурі земельних ресурсів. Потрібно відмітити, що земельні ресурси в господарстві використовуються інтенсивно, вони є засобом виробництва продукції. Про це свідчить питома вага ріллі 80,60% в загальній структурі землекористування.

Таблиця 2.3. - Забезпеченість ПСП "Зеленівське" основними виробничими фондами та ефективність їх використання

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. у % до базисного
1.Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	10622,50	14082,25	15163,85	142,75
2. Фондозабезпеченість на 1 га, тис. грн.	1413,24	1873,54	2017,44	142,75
3..Фондоозброєність, тис. грн.	1062,25	1083,25	1378,53	129,77
4. Фондовіддача	0,33	0,26	0,26	79,21
5.Фондоємність	3,05	3,83	3,85	126,24
6. Вироблено валової продукції в співставних цінах на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	347,90	367,80	393,40	113,08

**Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»*

Розрахунки показали, що фондозабезпеченість і фондоозброєність в 2022 році порівняно з 2020 роком збільшилась відповідно на 42,75 % та 29,77%. Причиною цього стало збільшення вартості основних засобів на 42,75 %, при тому що площа сільськогосподарських угідь не змінювалась . Фондовіддача зменшилась на 20,79%, але фондомісткість збільшилась на 26,24 %. Говорячи про валову продукцію в розрахунку на чисельність працівників то її обсяг збільшився на 13,08%

Таким чином, можна зробити висновок, що підприємство забезпечене фондами, але не достатньо ефективно та не інтенсивно їх використовує.

Крім земельних ресурсів, основних виробничих фондів важливе значення для процесу виробництва мають трудові ресурси і як ефективно вони використовуються на досліджуваному підприємстві (табл. 2.4.).

Таблиця 2.4 - Динаміка середньооблікової чисельності працівників та ефективність використання робочої сили

№ п/п	Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Валова продукція в порівняних цінах – всього, тис. грн.	3478,74	3678,42	3934,90	456,16
2.	Чистий дохід (виручка) від реалізації – всього, тис. грн.	20806,10	23459,20	25938,10	5132,00
3.	Середньорічна чисельність працівників - всього, чол.	10,00	13,00	11,00	1,00
4.	Вироблено валової продукції в порівняних цінах в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.	347,90	367,80	393,40	45,50
5.	Вироблено товарної продукції в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.	2080,61	1787,79	2315,61	235,01
6.	Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн.	14047,51	16865,70	19684,51	5637,00
7.	Питома вага заробітної плати в чистому доході, %	67,52	71,89	75,89	8,37
8.	Отримано в розрахунку на 1 грн. заробітної плати, грн.:	0,68	0,94	0,85	0,17
	- товарної продукції				
	- прибутку	0,68	0,72	0,76	0,08

*Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»

Аналіз таблиці 2.4 показує, що розмір середньомісячної заробітної плати збільшився на 3395,00 грн. Відповідно зросла питома вага заробітної плати в чистому доході. Також спостерігається тенденція росту за показниками в розрахунку на 1 грн заробітної плати товарної продукції на 0,017 грн., що відбулося за рахунок зростання кількості товарної продукції та прибутку на 0,08 грн. відповідно, що відбулося за рахунок збільшення прибутку.

Як відомо, кожне підприємство намагається збільшити вихід продукції при одночасному зменшенні витрат на одиницю, тому розглянемо, як ефективно працює підприємство.(табл. 2.5)

Таблиця 2.5 - Основні економічні показники діяльності ПСП "Зеленівське"

№ п/п	Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення	
					+/-	%
1.	Валова продукція в порівнянних цінах, тис. грн.	3478,74	3678,42	3934,90	456,16	113,11
2.	Товарна продукція, тис. грн.	2080,61	1787,79	2315,61	235,01	111,30
3.	Операційні витрати, тис. грн.	423,80	578,10	724,12	300,32	170,86
4.	Затрати праці, тис. люд.-год.	49536,00	50256,00	52132,00	2596,00	105,24
5.	Валовий прибуток, тис. грн.	2733,00	3986,50	5249,20	2516,20	192,07
6.	Операційний фінансовий результат, тис. грн.	2521,90	5896,00	6874,50	4352,60	272,59
7.	Чистий прибуток, тис. грн.	2521,90	5896,00	6874,50	4352,60	272,59
8.	Отримано в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.:	462,82	489,39	523,51	60,69	113,11
	- валової продукції					
	- товарної продукції	276,81	237,85	308,07	31,27	111,30
	- операційних витрат	56,38	76,91	96,34	39,96	170,86
	- основних виробничих фондів	1413,24	1873,54	2017,44	604,19	142,75
	- валового прибутку	363,60	530,37	698,37	334,76	192,07
	- операційного прибутку	335,52	784,42	914,60	579,08	272,59
	- чистого прибутку	335,52	784,42	914,60	579,08	272,59
9.	Отримано в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.:	347,87	282,96	357,72	9,84	102,83
	- валової продукції					
	- товарної продукції	208,06	137,52	210,51	2,45	101,18
	- валового прибутку	273,30	306,65	477,20	203,90	174,61
	- чистого прибутку	252,19	453,54	624,95	372,76	247,81
10.	Отримано в розрахунку на 100 грн. основних виробничих фондів, тис. грн.:	32,75	26,12	25,95	-6,80	79,24
	- валової продукції					
	- товарної продукції	195,87	126,95	152,71	-43,16	77,96
	- валового прибутку	25,73	28,31	34,62	8,89	134,55
	- чистого прибутку	23,74	41,87	45,33	21,59	190,95
11.	Рівень рентабельності підприємства, %	14,11	19,81	28,72	14,60 п.в.	*

*Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»

Проведені розрахунки показали, що у звітному 2022 році порівняно з базисним 2020 роком збільшилось виробництво валової продукції в постійних цінах на 456,16 тис. грн. а також і на 100 га с/г угідь на 60,69 тис.грн, на 1 середньорічного працівника на 9,84 тис.грн. , а на 100 грн. основних виробничих фондів виробництво валової продукції в постійних цінах зменшилось на 6,80 тис.грн.

Досліджуючи товарну продукцію бачимо, що підвищилась товарна продукція на 100 га с/г угідь та на 1 середньорічного робітника на 11,30% та 1,18% відповідно. Це свідчить про ефективне використання земельних ресурсів та продуктивності праці.

Слід констатувати, що сума отриманого прибутку в розрахунку на площу і працівника зростає.

Відповідно до доволі непоганих прибутків спостерігається збільшення рентабельності підприємства у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 14,60 п.в..

Зважаючи на отримані показники можна стверджувати, що досліджуване підприємство є досить прибутковим, та останнім часом підвищує свої потужності та ефективність.

2.2 Аналіз системи показників фінансової стійкості ПСП «Зеленівське»

Для оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства ПСП «Зеленівське» в першу чергу необхідно проаналізувати майно, яке йому належить, і джерело його придбання. Для аналізу складу корпоративних активів і пасивів необхідно узагальнити статті з однорідним змістом для визначення основних тенденцій динаміки балансу, визначивши склад і структуру майна (табл. 2.6).

З табл. 2.6 можна зробити висновок, що вартість корпоративної власності зростає за весь період дослідження, збільшившись на 22,63% у 2020-2021 рр. та на 15,97% у 2021-2022 рр. Це пов'язано з зростанням необоротних активів на 14,66% у 2021 році, 14,00% у 2021 році, 27,20% оборотних активів у 2021 році та 16,98% у 2022 році.

Таблиця 2.6 -Аналіз складу та структури майна ПСП «Зеленівське» (тис. грн.)

Показник	Роки			Відхилення			
	2020	2021	2022	2020/2021		2021/2022	
				+/-	%	+/-	%
Усього майна	28909,90	35459,60	41123,30	6549,70	122,66	5663,70	115,97
Необоротні активи	10471,10	12006,10	13686,50	1535,00	114,66	1680,40	114,00
Оборотні активи	18438,80	23453,50	27436,80	5014,70	127,20	3983,30	116,98
запаси	5057,60	7453,60	9453,50	2396,00	147,37	1999,90	126,83
дебіторська заборгованість	7013,90	8947,60	10050,00	1933,70	127,57	1102,40	112,32
кошти та їх еквіваленти	542,10	954,60	1423,60	412,50	176,09	469,00	149,13
інші оборотні активи	169,00	321,00	643,20	152,00	189,94	322,20	200,37
Витрати майбутніх періодів	0,00	65,00	362,20	65,00	100,00	297,20	557,23

*Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»

Темпи приросту оборотних активів перевищують темпи зростання необоротних активів, що свідчить про збільшення частки оборотних активів у структурі майна підприємства. Це може свідчити про збільшення ліквідності активів і прискорення оборотності активів. Аналізуючи структуру оборотних активів, збільшення у 2021 році відбулося переважно за рахунок збільшення інших оборотних коштів на 89,94%, та у 2022 році на 100,37% відповідно. А також збільшення коштів та їх еквівалентів у 2021 та 2022 рр. на 76,09% та 49,13% відповідно. У порівнянні з 2021 року та 2022 року приріст оборотних активів у 2022 році був більшим. Дебіторська заборгованість збільшилася у 2021 році порівняно з 2020 роком на 27,57%, а у 2022 році порівняно з 2021 роком на 12,32%.

Тепер проаналізуємо показники майнового стану (табл. 2.7).

З табл. 2.7 можна зробити висновок, що показник ліквідності активів зріс на 10,93% у 2021 році, а на 2,62% до 2,00 у 2022 році. Частка основних засобів в активах майже знизилась: у 2021 році знизилася на 6,52%, а в 2022 році на 1,7%.

Таблиця 2.7 -Аналіз показників майнового стану ПСП «Зеленівське»

Показник	Роки			Відхилення			
	2020	2021	2022	2020/2021		2021/2022	
				+/-	%	+/-	%
Коефіцієнт мобільності активів	1,76	1,95	2,00	0,19	110,93	0,05	102,62
Частка основних засобів в активах	0,36	0,34	0,33	-0,02	93,48	-0,01	98,30
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,55	0,60	0,56	0,05	108,78	-0,04	93,51
Фондоозброєність	1062,25	1083,25	1378,53	21,00	101,98	295,28	127,26
Фондомісткість	3,05	3,83	3,85	0,78	125,40	0,03	100,67
Фондовіддача	0,33	0,26	0,26	-0,07	79,75	0,00	99,33
Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів	11,93	26,68	33,17	14,75	223,67	6,49	124,34

*Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»

Спостерігається тенденція поступового зношування основних засобів. Коефіцієнт достатності капіталу відноситься до вартості основних засобів на одного працівника, яка збільшилася на 1,98% у 2021 році та на 27,26% у 2022 році. Це пов'язано зі збільшенням вартості основних засобів при не значній зміні кількості працівників, що свідчить про позитивну тенденцію розширення виробництва.

Фондомісткість відображає середньорічну вартість основних засобів на одиницю вартості продукції, яка зросла на 25,40% у 2021 році та на 0,67% у 2022 році. Рентабельність активів протягом аналізованого періоду зросла, що є позитивним. Рентабельність виробничих фондів у 2020 році становила 11,93%, у 2021 році вона зросла до 123,67%, а в 2022 році зросла до 33,17%.

Визначимо склад та структуру джерел фінансування діяльності підприємства (табл. 2.8). З табл. 2.8 можна зробити висновок, що капітал фірми збільшився за період дослідження. Це пов'язано з збільшенням власного капіталу на 9,76% у 2021 році, збільшенням на 8,52% у 2022 році, збільшенням позикових коштів на 133,44% у 2021 році та збільшенням на 46,09% у 2022 році. Збільшення власного капіталу відбулося за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на

12,30% у 2021 році та збільшення на 16,16% у 2022 році. Збільшення позикових коштів у 2021 році на 98,92% відбулося в основному за рахунок збільшення поточних зобов'язань на 8,33%.

Таблиця 2.8 -Аналіз складу та структури пасивів ПСП «Зеленівське»

Показник	Роки			Відхилення			
	2020	2021	2022	2020/2021		2021/2022	
				+/-	%	+/-	%
Капітал разом	28909,90	35459,60	41123,30	6549,70	122,66	5663,70	115,97
Власний капітал, у т.ч.	25895,60	28423,00	30843,30	2527,40	109,76	2420,30	108,52
зареєстрований (пайовий) капітал	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
капітал у дооцінках	5047,00	5010,70	3646,60	-36,30	99,28	-1364,10	72,78
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	20848,60	23412,30	27196,70	2563,70	112,30	3784,40	116,16
Позиковий капітал, у т. ч.	3014,30	7036,60	10280,00	4022,30	233,44	3243,40	146,09
Довгострокові кредити банків	100,80	1241,00	4001,70	1140,20	1231,15	2760,70	322,46
Короткострокові кредити банків	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Поточні зобов'язання	2913,50	5795,60	6278,30	2882,10	198,92	482,70	108,33
Короткострокові кредити банків	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

*Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»

У 2022 році заборгованість підприємства за довгостроковими банківськими кредитами зросла на 1131,15%. Це вказує на те, що компанія повинна задовольнити свої поточні потреби в грошових коштах і не може погасити поточні зобов'язання перед контрагентами. Активи компанії зросли відповідно на 22,66% та 15,97% Спостерігається позитивна динаміка, яка перевищує темпи зростання власного капіталу та перевищує темпи зростання активів, що означає, що збільшилися власні ресурси. Тепер проведемо аналіз суміжних показників фінансової стійкості ПСП «Зеленівське» (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 -Аналіз суміжних показників фінансової стійкості ПСП «Зеленівське»

Показник	Нормативне значення	Роки			Відхилення			
		2020	2021	2022	2020/2021		2021/2022	
					+/-	%	+/-	%
Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	<0,6	0,10	0,20	0,25	0,09	190,32	0,05	125,97
Коефіцієнт фінансової незалежності(автономії)	> 0,6	0,90	0,80	0,75	-0,09	89,49	-0,05	93,57
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,35	1,40	1,21	1,12	-0,19	86,29	-0,09	92,76
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	>0,1	1,26	1,14	1,08	-0,12	90,64	-0,06	94,97
Коефіцієнт фінансового левериджу	<0,25	0,12	0,25	0,33	0,13	212,68	0,09	134,63

*Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»

З табл. 2.9 можна зробити висновок, що коефіцієнт фінансової незалежності вищий за оптимальне значення 0,6, але спостерігається тенденція до спадання. У результаті ця кількість знизилась на 10,51% та 6,43% у 2021 та 2022 роках відповідно.

У 2021 році коефіцієнт працездатності власного капіталу знизився на 13,71%, але зазначимо, що протягом аналізованого періоду показник набуває нормативного значення. Це свідчить про те, що підприємство має достатні фінансові ресурси для фінансування необоротних активів та частини оборотних активів. Коефіцієнт власного оборотного капіталу знаходиться на відносно високому рівні, що свідчить про те, що підприємство може активно працювати без зовнішнього фінансування та залучення джерел коштів.

Коефіцієнт фінансового левериджу підприємства у 2020 році далекий від нормативного значення. У 2021 році він зростає на 112,68% і набуває нормативного значення, що свідчить про високу залежність підприємств. З іншого

боку, довгострокові зобов'язання можуть свідчити про високий рейтинг довіри банку.

Далі проведемо аналіз відповідних показників господарської діяльності та рентабельності (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 - Аналіз відповідних показників господарської діяльності та рентабельності

Показник	Роки			Відхилення			
	2020	2021	2022	2020/2021		2020/2022	
				+/-	%	+/-	%
Коефіцієнт оборотності активів	0,72	0,66	0,63	-0,06	91,93	-0,03	95,34
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	4,11	3,15	2,74	-0,97	76,51	-0,40	87,18
Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,33	0,26	0,26	-0,07	79,75	0,00	99,33
Коефіцієнт рентабельності активів	71,97	66,16	63,07	-5,81	91,93	-3,08	95,34

**Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ПСП «Зеленівське»*

За даними табл. 2.10 можна зробити висновок, що показник оборотності активів знизився на 0,06 у 2021 році та на 0,03 у 2022 році, що свідчить про те, що протягом 2 років використання активів на 1 гривню підприємство почало знижувати виручку. Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних цінностей і основних засобів також знизився протягом двох років, що свідчить про зниження рентабельності виробництва. Рентабельність активів за 2 роки знизилася, але компанія залишається прибутковою, а рентабельність галузі нормальна.

Отже, загалом фінансовий стан підприємства незадовільний, масштаби капіталізації підприємства з кожним роком збільшувалися, але рентабельність залишилася на колишньому рівні. Ті показники фінансової стабільності для компанії, які не відповідають нормативним значенням, мають позитивні тенденції, але показники ділової активності та рентабельності все ще низькі.

2.3 Оцінка ефективності використання трудових ресурсів

Оцінка ефективності використання персоналу ПСП «Зеленівське» здійснюється за такими напрямками:

- забезпечити роботу персоналу за необхідною професією та кваліфікацією (штатним штатом);
- оцінити ефективність робочого часу;
- визначення та дослідження показників плинності працівників;
- дослідження продуктивності праці.

При аналізі штатного розпису ПСП «Зеленівське» бухгалтерського обліку та даних середньої чисельності використовувалася трудова структура. Джерелами інформації є «звіт праці та плинності працівників», «звіт про використання робочого часу», статистичний звіт відділу кадрів ПСП «Зеленівське» та інші звіти.

Порівнюючи чисельність працівників за звітний період і попередній період, організація проводить дослідження працівників. Для цього будемо використовувати табл. 2.11.

Таблиця 2.11- Склад середньооблікової чисельності ПСП «Зеленівське»

№ п/п	Категорії працівників	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		чол.	%	чол.	%	чол.	%	натуральних одиниць	%
1.	Працівники – всього (за функціональними обов'язками)	10	100	13	100	11	100	1	110
	в т.ч. ІТР – всього, з них	0	0	0	0	0	0	0	0
	- керівники	1	10	1	7,69	1	9,09	0	100
	- спеціалісти	4	40	4	30,77	4	36,36	0	100
	Робітники, зайняті в основному виробництві	5	50	8	61,54	6	54,55	1	120
	Робітники допоміжних виробництв	0	0	0	0	0	0	0	0
	Інші категорії працівників	0	0	0	0	0	0	0	0
6.	Працівники – всього (за віком)	10	100	13	100	11	100	1	110
	- до 30 років	3	30	4	30,77	4	36,36	1	0
	- від 30 до 50 років	3	30	5	38,46	3	27,27	0	100
	- від 50 до 60 років	4	40	4	30,77	4	36,36	0	100

	- старші 60 років	0	0	0	0	0	0	0	0
9.	Працівники – всього (за рівнем освіти)	10	100	13	100	11	100	1	110
	- середня	1	10	4	30,77	2	18,18	1	200
	- середня спеціальна	2	20	2	15,38	2	18,18	0	100
	- базова вища	2	20	2	15,38	2	18,18	0	100
	- вища	5	50	5	38,46	5	45,45	0	100
10.	Працівники – всього (за стажем роботи)	10	100	13	100	11	100	1	110
	- до 5 років	2	20	3	23,08	3	27,27	1	150
	- від 5 до 10 років	1	10	3	23,08	1	9,09	0	100
	- від 10 до 20 років	5	50	5	38,46	5	45,45	0	100
	- більше 20 років	2	20	2	15,38	2	18,18	0	100
11.	Працівники – всього	10	100	13	100	11	100	1	110
	- чоловіки	5	50	6	46,15	5	45,45	0	100
	- жінки	5	50	7	53,85	6	54,55	1	120
12.	Працівники – всього (за іншими класифікаційними групами)	10	100	13	100	11	100	1	110

*Джерело: розраховано на основі звітності ПСП «Зеленівське»

Згідно табл. 2.11 можна зробити такий висновок, що в групі працівників за віком найбільшу питому вагу займають працівники віком до 30 років та від 50 до 60 років 36,36%. За статтю на підприємстві сформувалась така рівність 45,45% чоловіків та 54,55% жінок. За освітою найбільшу питому вагу займає вища освіта 45,45%. За стажем роботи найбільшу питому вагу займає від 10 до 20 років 45,45% найменшу від 5 років до 10 років - 9,09%.

У таблиці 2.12 наведено дані про прийом на роботу та звільнення працівників ПСП «Зеленівське» .

Згідно з табл. 2.10 плинність працівників ПСП «Зеленівське» досить активна. Рівень зайнятості у 2022 році (45,45%) знизився порівняно з 2020 роком (50,00%), але порівняно з 2021 рік (30,77%) зріс.. Рівень плинності працівників у 2021 році зріс на 9,89% порівняно з 2020 роком, але у 2022 році зменшився на 5,45% порівняно з 2021 роком.

Таблиця 2.12- Дані ПСП «Зеленівське» про плинність працівників

			Звітний	Відхилення			
				2021/20	2021	2022/	2022/

Найменування показника	2020	2021	2022	20 (+/-)	/2020 (%)	2021 (+/-)	2021 (%)
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Средня чисельність працівників, чол.	10,00	13,00	11,00	3,00	130,00	-2,00	84,62
2.Кількість прийнятих працівників за рік, чол.	5,00	4,00	5,00	-1,00	80,00	1,00	125,00
3.Кількість вибулих працівників за рік, чол.	2,00	6,00	3,00	4,00	300,00	-3,00	50,00
4.Звільнення за порушення трудової дисципліни, правил торгівлі, за власним бажанням через незадоволення роботою, скорочення штатів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5.Загальне число прийнятих і звільнених працівників, чол.	7,00	10,00	8,00	3,00	142,86	-2,00	80,00
6.Коефіцієнт з прийому працівників (Чп/Ч * 100),%	50,00	30,77	45,45	-19,23	61,54	14,69	147,73
7.Коефіцієнт щодо звільнення працівників (Чз/Ч * 100),%	20,00	46,15	27,27	26,15	230,77	-18,88	59,09
8.Коефіцієнт плинності кадрів (Чпл/Ч * 100),%	70,00	76,92	72,73	6,92	109,89	-4,20	94,55
9.Коефіцієнт загального обороту робочої сили (Кп+Кз),%	70,00	76,92	72,73	6,92	109,89	-4,20	94,55
10.Доля працівників, які працювали на підприємстві більше року, %	30,00	23,08	27,27	-6,92	76,92	4,20	118,18

*Джерело: розраховано на основі звітності ПСП «Зеленівське»

Потрібно звернути увагу на коефіцієнт стійкості співробітника. Хоча частка в 2022 році становила 27,27%, зменшившись на 4,20 процентного пункту в порівнянні до 2021 року, але зменшилась на 6,92 процентних пункту порівняно у 2021 році з 2020 роком. Це негативно вплине на навчання та виробничі навички працівників, що в свою чергу призведе до зниження продуктивності праці. Тому керівництво та працівники відділу кадрів мають визначити причини плинності кадрів.

Дуже важливою умовою виконання виробничих планів та ефективного використання трудових ресурсів є ефективне використання робочого часу. Від цього залежить якість та ефективність роботи.

Дані про баланс робочого часу представлені у таблиці 2.13 .

Таблиця 2.13 - Баланс робочого часу на ПСП «Зеленівське»

Найменування показника	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення 2022	
				від 2020р.	від 2021р.
Календарний час	366	365	365	-1	0
У тому числі:	12	17	15	-27	-2
-Святкові дні					
-Вихідні дні	105	105	104	-1	-1
Номінальний фонд робочого часу, дн.	249	243	246	-3	3
Неявки на роботу, дн.	67,9	75,2	73,4	5,5	-1,8
У тому числі:	21	21	21	0	0
-щорічні відпустки					
-відпустки по навчанню	4,3	5,1	3,3	-1	-1,8
-відпустки по вагітності та пологах	9,2	8,4	7	-2,2	-1,4
-додаткові відпустки (вихідні дні), що надаються за рішенням підприємства	1,6	1,6	1,7	0,1	0,1
-хвороби	20,7	32,1	34	13,3	1,9
-неявки з дозволу адміністрації	6	4	3,2	-2,8	-0,8
-прогули	3	2	2	-1	0
-простої	2,1	1	1,2	-0,9	0,2
Явочний фонд робочого часу	181,1	167,8	172,6	-8,5	4,8
Номінальна тривалість робочої зміни, год	8	8	8	0,4	0,3
Бюджет робочого часу, год	1430,69	1342,4	1432,58	1,89	90,18
Внутрішньо змінні простої	0,2	0	0,4	0,2	0,4
Корисний фонд робочого часу на рік, год	1424,49	1336,4	1423,18	-1,31	86,78

*Джерело: розраховано на основі звітності ПСП «Зеленівське»

За даними таблиці 2.13., бачимо, що фонд робочого часу у 2022 році збільшився на 3 дні порівняно з 2021 роком (243 дні), але все одно він був на 3 дні менше, ніж у 2020 році (249 днів), на 246 днів. У 2020 році найбільше фінансувався робочий час і відвідуваність – 181,1 год. У 2021 році він значно

скоротився до 167,8 год. У 2017 році ще збільшився до 172,6 год, але все одно на 8,5 год менше, ніж у 2015 році. У 2021 році суттєво скоротили бюджет робочого часу – з 1430,69 годин до 1342,4 години у 2020 році. У 2022 році це було 1432 години 58 годин, що на 1,89 години більше, ніж у 2020 році. Однією з передумов успішного економічного розвитку як на мікро-, так і на макрорівні є врахування інтересів людей у будь-яких діях, спрямованих на підвищення ефективності функціонування підприємства. Без такого врахування не можна досягти підвищення ефективності в широкому (тобто соціально-економічному) розумінні.

Проаналізуємо склад і структуру фонду оплати праці (табл.2.14)

Таблиця 2.14 - Склад та структура фонду оплати праці

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Фонд основної заробітної плати	1685,70	100,00	1983,95	100,00	2572,00	100,00	886,30	152,58
Фонд додаткової заробітної плати	421,43	25,00	674,78	34,01	921,43	35,83	500,00	218,65
Заохочувальні та компенсаційні витрати	1264,28	75,00	1309,17	65,99	1650,58	64,17	386,30	130,55
Фонд оплати праці штатних працівників	1685,70	100,00	1983,95	100,00	2572,00	100,00	886,30	152,58

**Джерело: розраховано на основі звітності ПСП «Зеленівське»*

Таким чином, було встановлено, що розмір фонду основної заробітної плати в 2022 році на ПСП «Зеленівське» збільшився на 52,58% у порівнянні з 2020 р. абсолютна її величина зросла на 886,30 тис.грн. В той час, як фонд додаткової заробітної плати збільшився також на 118,65% (на 500 тис.грн.). Також збільшились заохочувальні і компенсаційні виплати на 30,55%, але абсолютна її величина зросла на 386,30 тис.грн. Щодо фонду оплати праці штатних працівників то в його динаміці також постерігається зростання на 886,30 тис.грн. або на 52,58%

Отже, у цьому пункті ми розглянули структуру середньооблікової чисельності персоналу, дані про використання робочого часу, динаміку продуктивності праці, визначили коефіцієнт плинності кадрів, розрахували

рентабельність використання трудових ресурсів та зясували особливості оплати праці.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСП «ЗЕЛЕНІВСЬКЕ»

3.1 Розробка фінансової стратегії підприємства як чинник його ефективної інноваційної діяльності у ПСП «Зеленівське»

Будь-яке підприємство здійснює планування своєї діяльності. Планування може бути довгостроковим (стратегічним, перспективним) та короткостроковим (тактичним, оперативним). Стратегічне планування вирішує питання розвитку підприємства у найближчі 3-5 років. Тактичне планування ставить за мету розробку конкретних заходів, які має реалізувати підприємство найближчим часом (до 1 року) для того, щоб реалізувати надалі стратегічний план довгострокового розвитку.

В узагальненому вигляді основні етапи стратегічного планування мають наступний зміст (рис. 3.1).

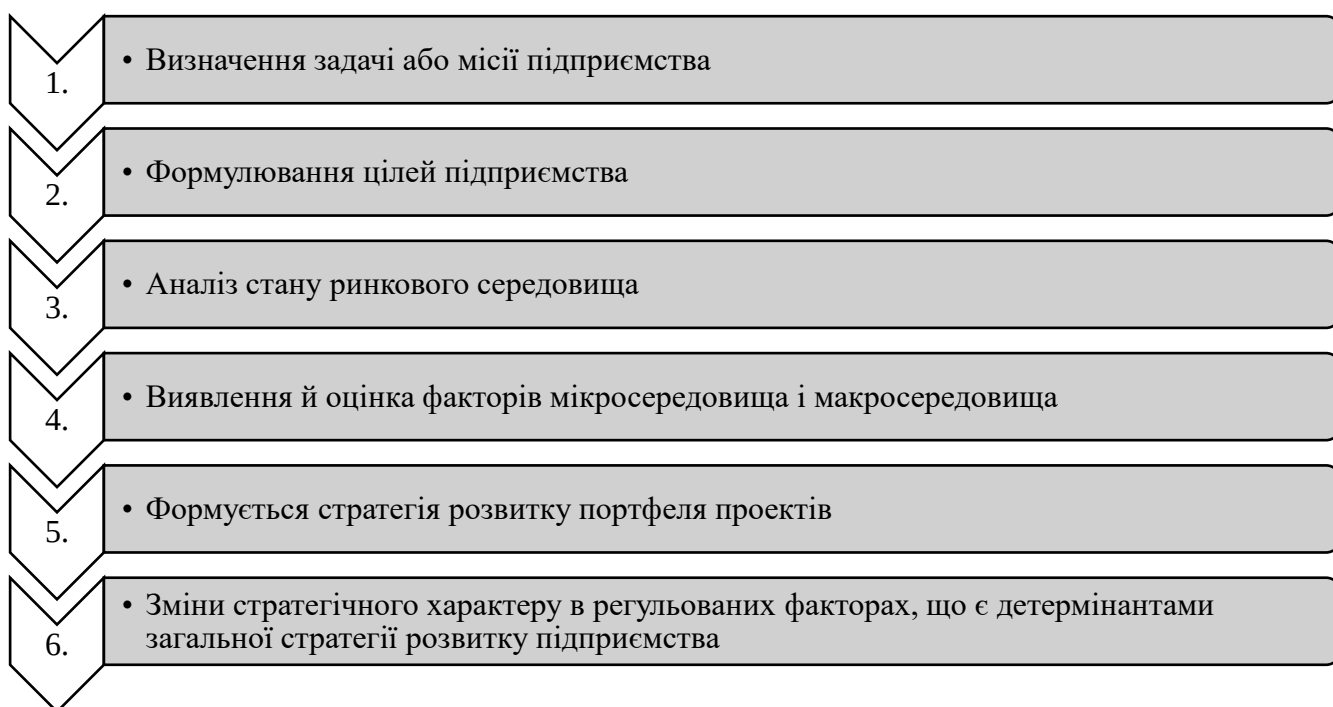

Рис. 3.1. Основні етапи стратегічного планування на підприємстві ПСП «Зеленівське»

**Джерело: побудовано автором на основі власних досліджень*

Обов'язковим елементом перспективного (стратегічного) планування є розробка фінансової стратегії підприємства та прогнозування його фінансової діяльності. Фінансова стратегія - це генеральний план дій із забезпечення підприємства грошима. Фінансова стратегія підприємства вирішує завдання, які забезпечують фінансову стійкість підприємства у ринкових умовах господарювання. Цілі фінансової стратегії мають бути підпорядковані загальній стратегії розвитку та спрямовані на максимізацію ринкової вартості підприємства. При розробці фінансової стратегії необхідно враховувати динаміку макроекономічних процесів, тенденцій розвитку вітчизняних фінансових ринків, можливостей диверсифікації діяльності підприємства.

Головним завданням фінансової стратегії ПСП «Зеленівське» є досягнення повної самоокупності та незалежності підприємства.

Основними засадами організації фінансової стратегії є:

- поточне та перспективне фінансове планування, що визначає на перспективу всі надходження коштів підприємства та основні напрями їх витрачання;
- централізація фінансових ресурсів, що забезпечує їхню маневреність, концентрацію на основних напрямках виробничо-господарської діяльності;
- формування фінансових резервів, які забезпечують стійку роботу підприємства за умов можливих коливань ринкової кон'юнктури;
- безумовне виконання фінансових зобов'язань перед партнерами;
- розробка обліково-фінансової та амортизаційної політики підприємства;
- організація та ведення фінансового обліку підприємства та сегментів діяльності на основі чинних стандартів;
- складання фінансової звітності по підприємству та сегментам діяльності відповідно до чинних норм та правил з дотриманням вимог стандартів;
- фінансовий аналіз діяльності підприємства та його сегментів (пріоритетних господарських та географічних сегментів, інших сегментів у складі нерозподілених статей);
- фінансовий контроль діяльності підприємства та всіх його сегментів

Інноваційна спрямованість діяльності ПСП «Зеленівське» має узгоджуватися з її економічними цілями та фінансовою стратегією. Фінансова стратегія включає методи і практику формування фінансових ресурсів, їх планування і забезпечення фінансової стійкості підприємства. Розробляючи фінансову стратегію, потрібно ставити завдання, спрямовані на розробку та впровадження нових технологій, продуктів та послуг, що відповідають світовому рівню та значне покращення основних показників ефективності виробничого процесу, включаючи: значне підвищення продуктивності праці (щонайменше 5 % щорічно) до досягнення середньогалузових значень, притаманних аналогічних зарубіжних компаній; суттєва (не менше 5% щорічно) економія енергетичних ресурсів як у процесі виробництва, так і при експлуатації продукції, що виробляється; суттєве здешевлення собівартості продукції (послуг) без погіршення користувацьких характеристик і зниження екологічності; суттєве поліпшення споживчих якостей виробленої продукції. Фінансова стратегія підприємства забезпечує охоплення всіх основних напрямів розвитку фінансової діяльності та фінансових відносин підприємства; формує специфічні фінансові цілі довгострокового розвитку підприємства; забезпечує вибір найефективніших напрямів досягнення фінансових цілей підприємства; враховує та адекватно реагує на зміни зовнішніх умов фінансової діяльності підприємства.

Кожне підприємство має на меті збільшення вартості, а також досягнення найвищих стандартів в управлінні, будучи переконаним у взаємопов'язаності цих двох цілей. Прихильність до прозорого та відповідального управління бізнесом важлива для підтримки довіри інвесторів та для отримання максимального прибутку. Підприємство має прагнути до досягнення провідних фінансових та виробничих показників у своїй галузі. Досягнення цієї мети безпосередньо залежить від ефективності співробітництва підприємства з постачальниками та підрядниками, побудованого на принципах прозорості та чесної конкуренції, а також лояльності споживачів, яка забезпечується високою якістю продукції, що виробляється. Для підвищення ефективності свого бізнесу підприємство має розробляти та впроваджувати нові технології на всіх етапах своєї діяльності.

При розробці фінансової стратегії сталого розвитку керівництво та власники ПСП «Зеленівське» визначають довгострокові цілі фінансової діяльності. Таким чином, можна виділити такі цілі фінансової стратегії ПСП «Зеленівське» (див. рис. 3.2).

Рисунок 3.2 - Цілі фінансової стратегії ПСП «Зеленівське»

**Джерело: побудовано автором на основі власних досліджень*

Цілі фінансової стратегії можна згрупувати за такими напрямками (див. рис. 3.3), які надалі формуватимуть фінансову політику ПСП «Зеленівське».

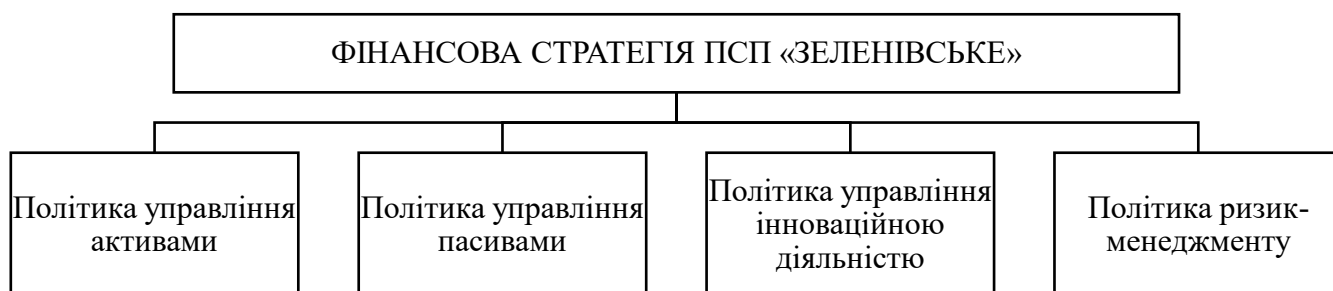

Рисунок 3.3 - Напрями фінансової стратегії ПСП «Зеленівське»

**Джерело: побудовано автором на основі власних досліджень*

Як правило, на підприємстві може розроблятися два види стратегії: генеральна фінансова стратегія бачення бізнесу та оперативна фінансова стратегія. У генеральній стратегії формуються принципи освіти та використання доходу компанії, потреби у фінансових ресурсах та джерелах їх формування на

середньостроковий (довгостроковий) період. Оперативна стратегія розробляється на конкретний період часу та зачіпає поточне управління фінансовими ресурсами.

Фінансовий моніторинг реалізації фінансової стратегії інноваційного підприємства передбачає передусім оцінку відповідності досягнутих значень ключових показників ефективності за звітний період запланованим значенням. При цьому необхідно також провести оцінку відповідності обсягів фактично спрямованих фінансових коштів на реалізацію інноваційної програми у звітному періоді, заявленим у програмі планам фінансування. У разі, якщо заплановані значення не досягаються або виконані не в повному обсязі, визначаються причини відхилень, а також розробляються пропозиції щодо усунення відхилень. Виявлення причин відхилень досягнутих результатів у рамках реалізації інноваційної програми дозволить підвищити результативність та ефективність інноваційної діяльності підприємства, а також своєчасно виявляти проблеми у реалізації фінансової стратегії.

На наш погляд, фінансова стратегія сталого розвитку передбачає розробку нових підходів до управління фінансами підприємства та його інноваційної діяльності, стратегічну спрямованість вищого керівництва на досягнення цілей підприємства та відповідального ставлення до ведення бізнесу.

3.2 Програма організаційно-економічних заходів щодо підвищення ефективності використання персоналу

ПСП «Зеленівське» велику увагу приділяє підвищенню ефективності використання свого персоналу. Розвиток співробітників характеризується технічною та фінансовою підтримкою, плануванням кар'єри, супроводом тощо. Навчання спеціалістів та стажування на ПСП «Зеленівське» здійснюється згідно із затвердженими індивідуальними планами, якими передбачено:

1. Вивчення та аналіз виробничих показників окремих підрозділів і організації в цілому.
2. Безперервне навчання шляхом самоосвіти.

3. Своєчасне навчання та підвищення кваліфікації у відповідних навчальних закладах.

4. Участь у роботі семінарів, конференцій, нарад з питань відповідного напрямку.

5. Участь у розгляді відповідних питань, перевірок, службових розслідуваннях.

6. Участь у підготовці проектів, планів роботи організації чи підрозділу на майбутній та поточний періоди.

Основні показники соціального розвитку працівників ПСП «Зеленівське»:

- підвищення кваліфікації працівників;
- поліпшення умов праці та зміцнення здоров'я працівників;
- поліпшення соціально-культурних і побутових і релігійних умов;
- Соціальний захист членів трудового колективу.

У рамках програми ми розробляємо конкретні заходи щодо підвищення ефективності використання всього штату з урахуванням завдань, які вже виконуються, і тих, які ще потрібно додати.

Для створення програми заходів щодо підвищення ефективності використання персоналу підприємства ми використовуємо основні фактори, що сприяють зниженню витрат на персонал підприємства.

Тому метою підвищення ефективності використання персоналу ПСП «Зеленівське» є використання внутрішньовиробничих резервів робочого часу, удосконалення організаційної структури управління підприємством та вдосконалення системи навчання персоналу, врахування прогресивних методів ведення робочого часу. виробництво та робота з розвитку матеріально-технологічної та інформаційної бази підприємства.

Проведений аналіз формування та використання персоналу підприємства, коефіцієнтів покращення цих показників дав змогу встановити основні напрями його розвитку. Згідно з цими директивами компанія розробляє програму підвищення ефективності укомплектування та використання персоналу.

Програма підвищення завантаженості персоналу ПСП «Зеленівське» передбачає наступні кроки:

1. Визначення та аналіз показників формування та використання персоналу організації.
2. Пошук та аналіз резервів підвищення ефективності формування та використання персоналу на основі інформації, отриманої в ході аналізу.
3. Розробка плану використання резервів підвищення ефективності формування та використання кадрів, який повинен містити конкретні положення та дії щодо їх реалізації, фінансування витрат на ці дії та забезпечення очікуваного економічного ефекту. Визначити відповідальних виконавців за їх виконання.
4. Розробка систем мотивації працівників для досягнення запланованих результатів.
5. Контроль за виконанням заходів, передбачених планом і загальною програмою та контроль за їх виконанням.
6. Вимірювання та оцінка реального впливу запланованих дій на підвищення ефективності структури та використання персоналу організації.

Тепер зможемо розглянути, що конкретно входить до кожного з вищезазначених кроків.

Початкова фаза програми виступає вимірювання та оцінки поточного персоналу організації. Його належне та успішне виконання є важливою умовою успіху наступних етапів усієї програми. Найголовніше на цьому етапі - забезпечити достовірність і порівнянність показників. Пошук та аналіз резервів підвищення ефективності формування та використання персоналу базується на порівнянні інформації, отриманої при вимірі та оцінці наявного персоналу, з необхідною кількістю для отримання максимального корисного ефекту в даному продукті. Ці резерви також слід шукати в організаційних і кадрових процесах управління.

Розробляючи план використання резервів підвищення ефективності формування та використання кадрів, необхідно забезпечити узгодженість цілей і

завдань програми. План повинен містити конкретні заходи, спрямовані на досягнення визначених цілей, передбачаючи фінансування видатків на ці заходи.

Необхідна умова реалізації програми розвитку систем мотивації працівників для досягнення запланованих результатів. Працівникам необхідно заздалегідь знати, як заплановані результати вплинуть на реалізацію їхніх особистих професійних інтересів. Важливим є контроль за виконанням заходів, передбачених планом і загальною програмою, виявлення та вирішення можливих проблем у їх реалізації на початкових етапах. Відправною точкою процесу контролю є встановлення конкретних, обмежених у часі цілей, які можна виміряти. У процесі контролю порівнюються фактичні та задані показники або їх частини, визначається рівень допустимих відхилень. Необхідно оцінити та оцінити реальний вплив запланованих заходів на підвищення ефективності формування та використання кадрового потенціалу організації з метою оцінки та порівняння ефективності їх виконання та визначення пріоритетів на наступний період.

Отже, можна запропонувати програму організаційних та фінансових заходів щодо підвищення ефективності використання персоналу ПСП «Зеленівське» (рис. 3.2).

Таким чином, може бути досягнута мета розробки даної програми – підвищити ефективність використання персоналу ПСП «Зеленівське» і, виходячи з цього, підвищити комплексну оцінку безпосереднього трудового підрозділу і, відповідно, підвищити рівень продуктивності праці всього підприємства.

Управління кар'єрою на ПСП «Зеленівське» – це процес, що охоплює всі категорії персоналу ПСП «Зеленівське».

Управління кар'єрою на ПСП «Зеленівське» – це офіційна програма просування співробітників, яка допомагає розкрити всі їхні здібності та використати їх оптимально як з точки зору організації, так і з процесу реалізації цієї програми.

Рис. 3.2. Програма організаційно-економічних заходів щодо підвищення ефективності використання персоналу ПСП «Зеленівське»

**Джерело: запропоновано автором.*

Програма управління просуванням допомагає ПСП «Зеленівське» повною мірою використовувати потенціал своїх співробітників, а працівники отримують можливість повною мірою використовувати свій потенціал.

Офіційна програма управління просуванням ПСП «Зеленівське» дає можливість людям сприймати свою роботу в організації як низку рухів різними посадами, що сприяє розвитку як ПСП «Зеленівське», так і особистості. Це важливо, оскільки дослідження показують, що люди дуже пасивно ставляться до своєї кар'єри. Вони, як правило, приймають важливі рішення щодо своєї кар'єри, керуючись іншими людьми, а не власними інтересами, потребами та цілями.

Результатом програм просування ПСП «Зеленівське» є більша відданість інтересам підприємства, підвищення мотивації, продуктивності праці, зниження плинності кадрів, повніше використання здібностей працівників. Кар'єра на ПСП «Зеленівське» динамічна, пов'язана зі зміною роботи та керується професійним зростанням в одному місці та в одному місці. Він може бути вертикальним, що стосується просування по сходах ієрархічного рівня, і горизонтальним, що відбувається на тому ж рівні управління, але зі зміною роду занять, а іноді й професії.

Тому кар'єрний успіх розглядається як з точки зору просування з однієї посади на іншу в ПСП «Зеленівське», на більш високий рівень, так і з точки зору ступеня володіння тією чи іншою професією. З точки зору набуття навичок і знань і отримання особливого визнання через управління.

Кожна кар'єра створена для чогось, і її мотивація змінюється з роками. Спираючись на них, люди ініціюють активні дії для досягнення конкретних цілей. Серед таких мотивів можна назвати наступні (рис. 3.3), притаманні ПСП «Зеленівське».

Рис. 3.3. Рушійні мотиви персоналу на підприємстві ПСП «Зеленівське»

*Джерело: запропоновано автором.

Автономність. У людини є прагнення до незалежності, здатність робити все по-своєму. В організації їй надається висока посада, статус, авторитет, заслуги, з якими всі повинні рахуватися.

Функціональна здатність. Людина повинна бути найкращим фахівцем у своїй справі і вміти вирішувати дуже складні завдання. Для цього вона зосереджена на професійному зростанні та розглядає просування через професійну призму. Такі люди переважно байдужі до матеріальної сторони справи, але більше цінують зовнішнє визнання з боку керівництва та колег.

Безпека та стабільність. Діяльність співробітників керується прагненням зберегти і утвердити своє становище в організації, тому що їх головне завдання - отримати посаду, яка забезпечує такі гарантії.

Управлінська здатність. Людиною рухає влада, лідерство, успіх, пов'язаний з високою посадою, званням, статусними символами, важливою і відповідальною роботою, високою оплатою праці, привілеями, визнанням керівництва і швидким просуванням службовими сходами. Підприємницька творчість. Людськи рухає бажання створювати або керувати чимось новим, займатися творчістю. Тому для них головна мета кар'єри - знайти необхідні сили і можливості, які надає відповідна посада. Потрібен пріоритет. Людина прагне до кар'єри, щоб завжди і всюди першим «проходити» своїх колег. спосіб життя Людина ставить перед собою завдання, яке об'єднує потреби особистості та сім'ї, наприклад, отримати цікаву, добре оплачувану роботу, переїхати, організувати свій час тощо. Якщо у людини немає сім'ї, на перше місце може вийти змістовність роботи, її азарт і різноманітність. матеріальний добробут. Людськи керує бажання отримати посаду, пов'язану з більш високою зарплатою або іншою формою винагороди. Забезпечення здорових умов. Працівником керує бажання досягти посади, що передбачає виконання службових обов'язків за сприятливих умов.

Таким чином, вибір кар'єри можна зрозуміти на основі того, що люди прагнуть кар'єри, яка відповідає їхнім особистим орієнтаціям.

В останні роки ідея розширення прав і можливостей співробітників отримала визнання, і багато організацій скерували співробітників на самостійний вибір кар'єри. Однією з таких компаній є British Petroleum Exploration. British Petroleum Exploration (BPE) наслідувала приклад інших організацій у всьому світі, відмовившись від багатьох централізованих бюрократичних практик. Багато з цих практик є загальними для патріархату, і працівники відповідають радше залежною, ніж незалежною поведінкою. Вони втратили будь-які стимули та інтерес до спроб покращити своє становище на роботі. Однак після зміни керівництва VRE почала відмовлятися від бюрократичної практики на користь надання працівникам можливості вирішувати своє майбутнє в організації.

Тепер співробітники можуть використовувати 4-ступеневу програму розвитку кар'єри: самооцінка, постановка цілей, планування кар'єри та етап реалізації. Програма забезпечує співробітників відкритим двостороннім спілкуванням зі своїми менеджерами в чотири етапи. Щоб підтримати новий дух відкритості та довіри, програма розвитку кар'єри є добровільною, і жоден працівник не змушений проходити чотири етапи. Проте завдяки визнанню та підтримці менеджерів організація допомагає учасникам програми. Співробітники використовують це для підвищення своєї кваліфікації та продуктивності. Крім того, вони використовують плани розвитку, щоб позиціонувати себе в більш вигідному світлі в організації. Протягом усього процесу VRE надає можливості, але працівники повинні ними скористатися.

Процес створення кар'єри складається з кількох етапів: статус, прогрес (успіх), підтримка, відхід з посади. Державний етап відповідає початку кар'єри. Етап «прогресування» — це перехід від роботи до роботи всередині та за межами організації.

«Підтримка» виникає, коли людина досягає меж прогресу і зосереджується на тому, що вона робить. Нарешті, десь перед виходом на пенсію людина проходить через фазу «вилучення». Тривалість етапів різна, але кожен співробітник їх проходить.

Деякі важливі особливості етапів кар'єри в розрізі ПСП «Зеленівське», а також шлях людини в традиційній кар'єрі наведені в таблиці. 3.2

Розглянемо процес планування кар'єри на ПСП «Зеленівське». Планування кар'єри — це поєднання кар'єрних прагнень особи, тобто визначеного кола робіт із можливостями, доступними в організації. Ці два процеси взаємозалежні. Планування кар'єри передбачає визначення способів досягнення бажаного результату, а в контексті планування кар'єри етапи кар'єри — це шляхи досягнення кар'єрних цілей.

Таблиця 3.2 Характеристики основних стадій кар'єри на ПСП «Зеленівське»

Критерій характеристики	Стадії кар'єри			
	Штат	Прогрес	Підтримка	Відхід
Вік	18-24	25-39	40-54	55-65
Первісна діяльність, пов'язана з кар'єрою	Отримання роботи і знань	Становлення незалежного співробітника	Удосконалення майстерності інших людей	Передача досвіду іншим людям
Первісні психологічні потреби	Бути незалежним від інших при отриманні винагороди	Винагорода залежить від власної роботи	Задоволення потреб залежить від інших	Повне усунення від роботи
Первісне задоволення потреб	Забезпеченість	Досягнення автономії	Повага	Самоусунення

**Джерело: побудовано автором.*

Етапи кар'єри — це послідовність робіт або посад, пов'язаних із просуванням у певній кар'єрі. Етапи кар'єри є важливим внеском у планування людських ресурсів: майбутні потреби організації в персоналі залежать від запланованого шляху співробітників по кар'єрних сходах.

Успішне планування кар'єри покладає однакову відповідальність як на людину, так і на організацію. Особи повинні визначити свої бажання та можливості, визначити шлях навчання та вдосконалення, необхідний для приватної кар'єри. ПСП «Зеленівське» має визначити свої потреби та можливості та шляхом планування людських ресурсів надати інформацію про кар'єру та практичне навчання своїх працівників. Процес планування та розвитку кар'єри на ПСП «Зеленівське» можна проаналізувати за критерієм ефективності.

Таким чином, ефективність кар'єри можна розуміти як рівень задоволеності співробітника послідовністю кар'єрних відносин. Показники ефективності кар'єри включають її результативність, кар'єрні відносини, сумісність і кар'єрну ідентичність. Найпопулярніші показники кар'єрної ефективності – це зарплата та ієрархічна посада. Таким чином, чим швидше зростає зарплата і тим вище рівень ефективності кар'єри. Чим вище досягнення, тим більша визначена відповідальність, виділений бюджет і отриманий дохід. ПСП «Зеленівське», безумовно, цікавить виробнича професія, оскільки вона безпосередньо пов'язана з організаційною ефективністю. Таким чином, швидкість підвищення заробітної плати та досягнута ієрархічна позиція в більшості випадків відображають потребу особистості в організаційній роботі.

Тому побудувати ефективну кар'єру на ПСП «Зеленівське» можуть лише люди з високим рівнем роботи, позитивними стосунками, адаптивністю та однаковими відповідями. Крім того, ефективна кар'єра, безсумнівно, залежить від загальної ефективності підприємства та організаційної роботи ПСП «Зеленівське».

3.3 Планування прибутку при збільшенні попиту на продукцію

Виторг і прибуток від реалізації залежать від ринкового попиту на продукцію (роботи, послуги) підприємства. Можливі різні ситуації, що виникають при росту або падінні попиту. Наприклад, ціна товару формується в процесі цінової конкуренції. Однак існує ще конкуренція якості. Вважається, що в результаті боротьби за ринки збуту найчастіше перемагає не той, хто пропонує більш низькі ціни, а той, хто пропонує більш високу якість товарів або послуг. Але це не означає, що роль ціни знижується. Обидва фактори нероздільні. Якщо підприємство не робить прямої знижки з ціни товару, але пропонує його до продажу, товар повинний володіти для споживача якими-небудь принципово новими властивостями. Конкуренція якості -це одна з форм цінової конкуренції.

В умовах конкуренції ціни розраховуються не з позицій собівартості товару, а виходячи з вимог ринку.

Таким чином, процес реалізації продукції підприємства ПСП «Зеленівське» вимагає обліку різного роду факторів, що виникають на ринку. Облік цих факторів є основою для керування виторгом від реалізації і прибутком, для прогнозування і планування динаміки виторгу, а також постійних і перемінних витрат і прибутку в її складі.

У залежності від сполучення ринкових факторів складаються різні ситуації, що визначають стан попиту на продукцію підприємства.

Розглянемо на прикладі нашого підприємства ПСП «Зеленівське», які зміни у виторзі від реалізації і її складових викликають ці ситуації.

Дохід від реалізації продукції в періоді, що передує планованому, складає 25938,10 тис. грн., у т.ч. постійні витрати – 13073,7 тис. грн., змінні витрати - 5989,00 тис. грн., чистий прибуток від реалізації - 2395,0 тис. грн. У наступному періоді можуть бути зміни ринкової ситуації, показані в схемі (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 - Схема можливих змін попиту на продукцію підприємства ПСП «Зеленівське»

Вимір попиту	Вимір виручки від реалізації	Зміна складових виручки від реалізації
1. Збільшення попиту	1.1. Збільшення натурального обсягу реалізації	1.1. Збільшення змінних витрат та прибутку від реалізації
	1.2. Збільшення цін на продукцію, що реалізується	1.2. Збільшення прибутку від реалізації
2. Зменшення попиту	2.1. Зменшення натурального обсягу реалізації	2.1. Зменшення змінних витрат та прибутку від реалізації
	2.2. Зменшення цін на продукцію, що реалізується	2.2. Зменшення прибутку від реалізації

**Джерело: побудовано автором.*

При підвищенні попиту на продукцію підприємства останнє може відреагувати або у формі збільшення випуску і реалізації натуральних обсягів, або, при колишніх натуральних обсягах підвищити ціни. Однак вибір форми залежить не від бажання підприємства, а від характеру підвищення попиту.

Якщо збільшується натуральний обсяг реалізації, разом з ним пропорційно ростуть змінні витрати; постійні витрати не міняються, і за рахунок цього збільшується прибуток. Якщо ростуть тільки ціни, то змінні і постійні витрати залишаються на колишньому рівні, а вся цінова різниця складає приріст прибутку.

При зниженні попиту на продукцію підприємства - прямо протилежна ситуація. Зменшення натурального обсягу реалізації супроводжується зниженням змінних витрат, що в, визначеному ступені компенсує падіння прибутку, зниження цін цілком відбиває на відповідному зниженні прибутку.

Усі ці фактори розділені в схемі, але на практиці вони можуть діяти не роздільно, а спільно, тобто може бути одночасна зміна і натурального обсягу реалізації, і цін на реалізовану продукцію. Крім того, підвищення цін може бути не тільки реакцією на ринкову кон'юнктуру, але і наслідком поліпшення якості й інших споживчих властивостей продукції. Останнє може викликати ріст змінних, а в деяких випадках - і постійних витрат.

Нарешті, можливі ситуації, коли при попиті, що підвищується, підприємство підвищує ціни й одночасно знижує натуральні обсяги, або навпаки. При попиті, що знижується, підприємство може знизити ціни, частково перекривши втрати ростом натуральних обсягів, якщо зниження цін веде до збільшення попиту; нарешті, при попиті, що знижується, може мати місце одночасне зниження цін і натуральних обсягів.

При всіх можливих ситуаціях треба чітко розуміти фінансові наслідки змін у цінах і натуральних обсягах як при росту, так і при скороченні попиту на продукцію підприємства.

Простежимо ці наслідки на прикладі нашого підприємства ПСП «Зеленівське» (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 -Фінансові наслідки зміни попиту на продукцію підприємства ПСП «Зеленівське» (варіант I)

Показники	2022 рік (тис. грн.)	План	
		у % до попередньо го року	тис. грн. (гр.2·гр.3÷100)

1	2	3	4
1. Дохід від реалізації продукції	25938,10	111	28791,291
2. Постійні витрати	13073,7	100	13073,7
3. Змінні витрати	5989,9	110	6588,89
4. Чистий прибуток	6874,50	117	8043,165

**Джерело: побудовано автором.*

У варіанті І ріст виторгу від реалізації відбувся в результаті збільшення на 10% натурального обсягу реалізованої продукції, при збереженні цін базисного періоду. Тому збільшилися змінні витрати пропорційно росту обсягу реалізації. Прибуток у гр. 4 стр. 4 визначена прямим рахунком як різниця між виторгом від реалізації і витратами, а відсоток зростання прибутку — величина, похідна від суми прибутку.

Таке істотне зростання прибутку забезпечується збільшенням виторгу від реалізації і перемінних витрат без росту постійних витрат, питома вага яких у виторзі від реалізації дуже висока: він складає 50,4 %, а питома вага перемінних витрат - тільки 23,09 %.

Припустимо, що за інших рівних умов змінні витрати в базовому прибутку від реалізації дорівнюють 75%, а постійні відповідно - 15%. Тоді змінні витрати складають у базовому періоді 19453,58 тис. грн., а постійні – 3890,72 тис. грн. За тих самих умов збільшення прибутку від реалізації в плановому періоді прибутку від реалізації дорівнює:

$25938,10 \cdot 1,1 - 19453,58 \cdot 1,1 - 3890,72 = 3242,25$ тис. грн., тобто значно менше, ніж розрахована в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5- Фінансові наслідки зміни попиту на продукцію підприємства ПСП «Зеленівське» (варіант II)

Показники	2022 рік (тис. грн.)	План	
		у % до попереднього р.	тис. грн. (гр.2·гр.3÷100)
1	2	3	4
1. Дохід від реалізації продукції	25938,10	111	28791,29
2. Постійні витрати	13073,7	100	13073,7
3. Змінні витрати	5989,9	110	6588,89
4. Чистий прибуток	6874,50	133	9143,09

**Джерело: побудовано автором.*

Отже, чим більше частка постійних витрат у базовому прибутку від реалізації, тим більший приріст прибутку забезпечується за рахунок збільшення натурального обсягу реалізації. Якщо прибуток від реалізації збільшується за рахунок підвищення цін при збереженні базового натурального обсягу, фінансові наслідки виходять іншими. Весь приріст виторгу від реалізації являється приростом прибутку, в результаті остання збільшилася майже в 1,5 рази. В даному випадку співвідношення постійних і змінних витрат не має значення, тому що і ті й інші зберігаються в розмірах базового періоду.

Таким чином, якщо підвищення попиту на продукцію підприємства ПСП «Зеленівське» таке, що дозволяє збільшувати і ціни, і натуральний обсяг реалізації, підприємству – виробнику із фінансової точки зору вигідніше нарощувати ціни, ніж збільшувати натуральний обсяг реалізації.

У випадку, якщо підприємство може підвищувати ціни на свою продукцію, тільки поліпшуючи її споживчі характеристики, то ріст цін супроводжується збільшенням витрат на забезпечення кращої якості продукції. Поліпшення споживчих властивостей продукції може викликати ріст не тільки змінних, але і постійних витрат (умови виробництва, конструктивні рішення і т. ін.). Тому важливо визначити раціональні межі росту витрат, що забезпечують одночасне збільшення прибутку від реалізації (табл. 3.6).

Таблиця 3.6- Фінансові наслідки зміни попиту на продукцію підприємства ПСП «Зеленівське» (варіант III)

Показники	Базовий період (тис. грн.)	Плановий період	
		у відсотках до базового	тис. грн. (гр.2·гр.3÷100)
1	2	3	4
1. Виручка від реалізації	25938,10	110,00	28531,91
2. Витрати на реалізовану продукцію	23937,70	134,00	32076,52
3. Прибуток	6874,50	100,00	6874,50

**Джерело: побудовано автором.*

У табл. 3.6 розраховано максимально можливе збільшення витрат у зв'язку з поліпшенням споживчих властивостей реалізованої продукції. Це граничне

збільшення витрат дозволяє зберегти базову суму прибутку від реалізації. Практично 134,0% - це рівень, нижче якого повинний бути ріст витрат, щоб забезпечувалося хоча б мінімальне збільшення прибутку. Інакше підвищення якості продукції в даній ситуації може виявитися економічно недоцільним. При іншому співвідношенні витрат на реалізовану продукцію і прибутку від реалізації висновки можуть бути іншими.

Допустимо, при тім же виторзі від реалізації витрати в базисному періоді рівні 25938,10 тис. грн., а прибуток -6874,5 тис. грн. Приріст виторгу від реалізації на 10 % і збереження базового прибутку дозволяють мати витрати в сумі:

$$25938,10 - 6874,5 = 19063,6 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, гранично доцільне збільшення витрат на забезпечення підвищення якості продукції при однаковому зростанні цін за підвищену якість тим більше, чим вище базова рентабельність реалізації. Підвищення споживчих властивостей продукції може викликати і збільшення попиту на цю продукцію, тобто дати можливість підприємству реалізувати більший натуральний обсяг продукції підвищеної якості, чим воно могло б реалізувати при колишніх споживчих характеристиках. Тоді на зміну виторгу і прибутку від реалізації впливають одночасно обидва фактори - ріст цін і ріст натурального обсягу реалізації. Однак під впливом останнього фактору відбувається додаткове збільшення змінних витрат (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 -Фінансові наслідки зміни попиту на продукцію підприємства ПСП «Зеленівське» (варіант IV)

Показники	Базовий період (тис. грн.)	Плановий період	
		у відсотках до базового	тис. грн. (гр.2·гр.3÷100)
1	2	3	4
1. Виручка від реалізації	25938,10	115,50	29958,51
в тому числі за рахунок:			
1.1. збільшення цін	—	110,00	—
1.2. збільшення натурального обсягу реалізації			

2. Витрати на реалізовану продукцію	—	105,00	—
з них:			
2.1. постійні	13073,70	134,00	17518,76
2.2. змінні	5989,90	120,12	7195,07
3. Прибуток	6874,50	100,00	6874,50

**Джерело: побудовано автором.*

Розрахунок показує, що названі умови дозволили істотно підвищити прибуток від реалізації. Загальна величина витрат визначена як сума постійних і змінних, розрахованих з урахуванням впливу на кожен вид витрат своїх факторів. Прибуток отриманий вирахуванням витрат з виторгу. Відсоток росту перемінних витрат отриманий як $114,4 \cdot 1,05 = 120,12 \%$. Це означає, що збільшення натурального обсягу реалізації відбулося вже в умовах підвищеної якості продукції, що викликало попереднє збільшення витрат, у тому числі змінних.

Отже, розрахунок підтверджує безумовну вигідність для підприємства ПСП «Зеленівське» такої ситуації. Як висновок можна сказати, що у підприємства ПСП «Зеленівське» можливість банкрутства дуже низька, про, що свідчать проведені вище розрахунки. А отриманні дані свідчать про те, що такий результат можна було передбачати заздалегідь, оскільки прийняті в розрахунку умови забезпечують ріст прибутку від реалізації при одночасному зниженні витрат на реалізовану продукцію. Варіант навряд чи можна вважати реальним; занадто значний ріст цін на практиці може викликати настільки ж значне падіння натурального обсягу реалізації.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволяють зробити деякі висновки.

Встановлено, що ефективність господарської діяльності підприємства є ознакою і здатністю підприємства використовувати всі наявні ресурси та інструменти для зосередження на розв'язанні проблем, формулюванні та досягненні своїх цілей з урахуванням впливу зовнішніх факторів та використання внутрішніх умов діяльності.

Визначено, що проблема підвищення ефективності діяльності підприємств полягає в тому, щоб трудові, матеріальні, фінансові та інші ресурси кожного підрозділу отримували якомога більші результати. Тому еталоном для вимірювання ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці. Взаємодія трьох детермінант безперервно регулює виробничий процес будь-якого підприємства. Такими факторами є: персонал (праця), праця, об'єкти праці.

Доведено, що одним із основних завдань суб'єкта господарювання є покращення кінцевого результату шляхом виявлення та максимального використання наявних ресурсів, тим самим вирішуючи проблему підвищення ефективності обмежених виробничих ресурсів. Тому дефіцит ресурсів можна заповнити за рахунок раніше створених запасів. Так, під економічною ефективністю розуміють максимальну вигоду, яку можна отримати за найменших витрат з урахуванням додаткових умов, що виникають при визначенні ефективності відповідних економічних заходів у процесі господарської діяльності.

Встановлено, що сфера діяльності ПСП «Зеленівське» майже повністю відповідає структурі попиту. Як елемент економіки товарно-матеріальні запаси відіграють важливу роль і нерозривно пов'язані з багатьма аспектами господарської діяльності комерційних підприємств. Відсутність товарів першої

необхідності негативно позначається на виконанні плану товарообігу – це один з основних показників кожного бізнесу.

Доведено, що якщо товарні запаси зменшуються і опускаються нижче нормативу, це сигнал про те, що працівники комерційних підприємств збільшують імпорт супутніх товарів. Збільшення товарних запасів, що перевищує нормальний рівень, свідчить про те, що причини такої ситуації необхідно ретельно вивчити та вжити заходів для подальших замовлень на товари.

Встановлено, що діяльність ПСП «Зеленівське» не тільки ефективна та прибуткова, але й має високі темпи зростання. План організації постачання гіпермаркету ПСП «Зеленівське» задовільний, що є продуманою і раціональною стратегією ефективної роботи. Комплексні послуги, які надаються покупцям ПСП «Зеленівське», можна вважати задовільними.

Встановлено, що до першочергових заходів, пов'язаних з побудовою механізмів формування і реалізації фінансової стратегії підприємства, можуть бути віднесені наступні роботи, виконувані в структурах фінансового управління підприємства ПСП «Зеленівське»: формування технологічних схем протікання (організації) інвестиційних й інноваційних процесів підприємства в умовах трансформаційної економіки; формування множини показників, індикаторів, критеріїв, характеристик і правил, на основі яких повинен будуватися механізм фінансового оцінювання і планування розвитку підприємства; розробка структури техніко-економічних показників, що описують елементи множини показників і критеріїв та використовуваних у процедурах оцінок і прийняття рішень загального механізму планування й оцінювання фінансової стратегії; формування множини методів, процедур, моделей і алгоритмів, що входять у структуру механізму формування фінансової стратегії розвитку підприємства; розробка організаційної структури із зазначенням виконуваних функцій та розв'язуваних задач у процесах формування і реалізації фінансової стратегії підприємства.

Визначено, що внутрішньовиробничими резервами підвищення ефективності використання персоналу ПСП «Зеленівське» є поліпшення використання робочого часу, вдосконалення організаційної структури

управління підприємством та поліпшення системи підготовки кадрів і підвищення їх кваліфікації з урахуванням прогресивних методів виробництва та праці, з розвитком матеріально-технологічної, інформаційної бази підприємства. Результатом програм просування по службі ПСП «Зеленівське» є велика відданість інтересам організації, підвищення мотивації, продуктивності праці, зменшення плинності кадрів і більш повне використання здібностей працівників.

Доведено, що ефективну кар'єру в ПСП «Зеленівське», можуть будувати лише індивіди з високим рівнем роботи, позитивними відносинами, адаптивністю і тотожними відповідями. Більш того, ефективна кар'єра, безсумнівно, ґрунтується на загальній ефективності діяльності підприємства та організаційній роботі ПСП «Зеленівське» в цілому.

Розрахунок підтверджує безумовну вигідність для підприємства ПСП «Зеленівське» такої ситуації, коли підприємство може підняти ціни на свою продукцію, свідомо враховуючи зниження натуральних обсягів продажів в якості результату. Так, отримані дані свідчать про те, що такий результат можна було передбачати заздалегідь, оскільки прийняті в розрахунку умови забезпечують ріст прибутку від реалізації при одночасному зниженні витрат на реалізовану продукцію. Варіант навряд чи можна вважати реальним; занадто значний ріст цін на практиці може викликати настільки ж значне падіння натурального обсягу реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баглаєва Н. С., Суховєєва Ю. А. Теоретична сутність поняття економічна ефективність діяльності підприємства. *Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2022. Вип. 2. С. 98-101.
2. Бегун Т. Ю., Олійник Н. М. Організаційно-економічне забезпечення технічного переоснащення аграрних підприємств України. *Приазовський економічний вісник: Електронний науковий журнал*. 2020. № 6 (11). С. 86-91.
3. Бешковець М., Чернятін М. Оцінка ефективності управління підприємства на основі фінансових показників діяльності. *Управління змінами та інновації*. 2019. № 3. С. 27-32.
4. Богданович О. Г. Аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2020. № 1. С. 45-58.
5. Гуменюк М. М. Удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка : Електронне наукове фахове видання*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>. (дата звернення: 28.02.2023).
6. Гречко А. В., Мартинюк О. В., Економічне обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління процесом формування прибутковості підприємства на прикладі ТОВ «Альфа-Синтез». *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 2. С. 45-50.
7. Ємець Ю. Г. Економічна ефективність як основа конкурентоспроможності підприємства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. № 769. С. 156-160.
8. Згонник Н. М. Формування стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра :

спец. 073 - менеджмент / наук. кер. С. З. Весперіс. Конотоп : Відокремлений структурний підрозділ "Класичний фаховий коледж Сумського державного університету", 2023. 42 с.

9. Іванюта П. В. Ефективність системи менеджменту за показниками діяльності підприємства. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2021. № 27. С. 133-143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2021_27_16 (дата звернення: 26.11.2023).
10. Олійник Н. М., Бегун Т. Ю. Перспективи розвитку аграрного сектору в Україні. *Підвищення рівня використання економічного потенціалу у напрямку розвитку регіональної економіки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Львів : ГО «ЛЕФ», 2020. С. 39-44.
11. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 190-195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_6_26 (дата звернення: 26.11.2023).
12. Павликівська О. І. Соціальні аспекти діяльності підприємств та фактори їхнього впливу на ефективність їх функціонування. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27 (1). С. 163-166. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27\(1\)__33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27(1)__33) (дата звернення: 26.11.2023).
13. Пачева Н. О. Вплив мотиваційного менеджменту на ефективність діяльності організації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки*. 2021. № 11 (3). С. 42-46. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_11\(3\)__7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_11(3)__7) (дата звернення: 26.11.2023).
14. Перерва П. Г., Кравчук А. В. Ефективність як економічна категорія. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Економічні науки*. 2020. № 15 (1291). С. 137-143.
15. Савицька О. М., Салабай В. О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка : Електронне наукове фахове видання*. 2021. № 6. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2021/57.pdf (дата звернення: 02.03.2023).

16. Савицька О. М., Салабай В. О. Збалансована система показників : вимір ефективності управління діяльністю підприємства. *Перспективні напрямки розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права: теорія і практика : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 9 берез. 2021 р.) : у 3 ч.* Полтава : ЦФЕНД, 2021. Ч. 1. С. 28-30.
17. Савицька О. М., Салабай В. О. Особливості методології оцінювання ефективності та результативності в управлінні фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Сучасні підходи до управління підприємством : зб. тез доп. X Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11 квіт. 2021 р.)*. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. С. 99.
18. Співак І. Я., Крепич С. Я. Оцінювання рівня впливу мотивації праці на ефективність діяльності. *Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія*. 2020. № 3. С. 22-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Itki_2020_3_5 (дата звернення: 26.11.2023).
19. Череп А. В. Ефективність як економічна категорія / А. В. Череп, Є. М. Стрілець // *Ефективна економіка*. – 2021. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_1_26 (дата звернення: 26.11.2023).
20. Шевченко А. А., Петренко О. П., Орлова В. О. Дослідження факторів впливу на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. *Наукові горизонти*. 2020. Т. 23, № 9. С. 68-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2020_23_9_10 (дата звернення: 26.11.2023).
21. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 20. Ч. 3. С. 174-177.
22. Kotliar A. (2020) Ensuring the economic efficiency of enterprises by multi-criteria selection of the optimal manufacturing process. *Management and Production Engineering Review*. 2020. Vol. 11, No. 1. P. 52-61.
23. Vasiliev O. V. (2019) Modern approaches to the formation of an organizational and economic mechanism for ensuring the economic efficiency of the enterprise.

Modern problems of the development of law and economics in an innovative society: coll. of science according to the materials of the 2nd Internet conference on November 29, 2019. 89-100.

24. Hryhorash O. V., Bulygina D. O. (2018) Factors to increase the efficiency of the enterprise. *Economic Herald*. Issue 6(11) 2018. P 154-157.
25. Levchuk T. M., Krivovyazyuk I. V. (2019) Problems of ensuring the efficiency of the enterprise and their solution in modern management concepts. *Scientific bulletin of the state university*. Issue 23. Part 2. 2019. P. 50-52.
26. Baglaeva N. S., Sukhoveeva Yu. A. (2020) Theoretical essence of the concept economic efficiency of the enterprise. *Bulletin of SNT NNI Business and management of KhNTUSG*. 2020. Issue 2. P. 98-101